

V nedeljo vsi v
BAZOVICO
na proslavo spomina
bazoviških žrtev

IV, št. 18. — Uredništvo ul. Monfort 3 • Trst

Trst 4. septembra 1948.

Spedizione in abbon. postale II° gruppo Cena : 15 ML ; 10 JL ; 4 din

TEKOCI RACUN ZA CONO A TRZASKEGA OZEMLJA: ZALOZNISTVO »PRIMORSKI DNEVNIK«, TRST 11-5374, ZA JUGOSLAVIJO PA: »PRIMORSKI DNEVNIK« - UPR., LJUBL. 6-90

24 delavcev na zatožni klopi ker so branili najosnovnejše pravice in enakopravnost

Na zatožni klopi vojaškega sodišča sedi 24 delavcev ladjedelnice Sv. Marka. Zagovarjati se morajo, ker so kršili proglas VU št. 1 in italijanski kazenski zakon. Predsednik sodišča je major Bayliss, javni tožilec kap. Leaning, zagovorniki so odvetniki Zennaro, Moro, Tammaro, Baša in Sardos.

Obtoženci: A. Albertini, S. Dilena, K. Fuk, G. Milani, N. Novel, R. Paci, P. Babuder, I. Ceglar, E. Krevatin, A. Giurco, S. Kandiek, P. Košanc, C. Marc, S. Milocco, G. Nessi, O. Parovel, A. Persi, R. Polli, G. Pomosan, M. Sodnik, G. Stacul, A. Tull, M. Velussi in R. Zanolin.

Razvoj dogodkov, ki so dovedli do procesa, je vsem dobro znan. Potrebno pa je, da ponovno o njih spregovorimo, da bomo jasneje razumeli vse ozadje šovinizma ravnanjstva ladjedelnice in voditeljev Delavske zbornice.

Kakor po vseh tovarnah in industrijskih podjetjih, imajo delavci tudi pri Sv. Marku svoj stenočas. Ze od početka je bil napis dvojezičen. To pa ni bilo vseh italijanskim šo-

vinistom, ki so sprva mirovali, ko pa so dobivali vedno večjo potuho, so se opogumili in zahtevali odstranitev dvojezičnega napisa. Ravnanjstvo je prav rado ustreglo šovinističnim predstavnikom Delavske zbornice.

Člani tovarniškega odbora so zahtevali pojasnila in poštovanje osnovnih pravic delavstva. Zahtevali so tudi, naj člani Delavske zbornice objasnijo svoje stališče pred delavstvom. Toda za odgovor so dobili ciničen pogled. Vse to je razburilo delavce in prišlo je do malega spopada. Sledila je prva stavka Delavske zbornice v znak protesta - stavka gospodarjev.

Ze po zaslišanju prvih obtežilnih prič, ki so zašle večkrat v protislovja in izpada, za kar jih moral predsednik sam opozoriti, je razvidno, da je sovraštvo do slovenskega jezika in do demokratičnega delavstva vzrok tega procesa.

«Qui si parla soltanto l'italiano» To bi hoteli zopet uveljaviti. Ing. Carlini je izjavil, da je podjetje

«Ladjedelnice Sv. Marka» italijansko z italijanskim kapitalom. Zato morajo biti vsi napisi v italijanščini. Čudna logika kapitalista!

O poteku procesa ni potrebno, da bi pisali, ker bi za to porabili preveč časa. Priča sledi prič, vse izjave so si enake, vse žene le sovraštvo do članov tovarniškega odbora do naprednega gibanja, vsi so polni mržnje do slovenske besede. V svoji jezi se izgublja v protislovja, tako da je vsem jasna podlost in neresničnost njihovega pričevanja.

Vse demokratično prebivalstvo, posebno pa delavci sledijo z velikim zanimanjem potek procesa in zahtevajo oprostitev obtožencev.

Številne organizacije so poslale v ta namen protestna pisma sodišču in pozdrave delavcem.

Tudi SHPZ je poslala odprto pismo v katerem jih pozdravlja v dnevi ko se morajo zaradi svojega plemenitega dejanja zagovarjati pred sodiščem. Pismo med drugim pravi: «S pravim čutom delavske solidarnosti in borbenosti ste nastopili v obrambo dvojezičnosti in obrambo enotnosti našega ljudstva obeh narodnosti.»

«V teh težkih dneh, tovariši, smo v Vami, z vsem pošteno mislečim demokratičnim ljudstvom Primorja in prepričani smo, da bomo izšli iz te borbe še bolj prekaljeni in trdno povezani v srenejšo bodočnost. Naj živi naša borbena enotnost!»

Andrej A. Ždanov
Torek 31. avgusta je umrl A. A. ZDANOV, sekretar VKP (b), branilec Lenigrada, zvesti sodelavec Stalina, vztrajni bорец za zmago socializma.

Mošna ofenziva velekapitala

Razvoj ofenzive velekapitalistov njihovih šovinističnih hlapcev delavskemu gibanju je dovedel do procesa, ki je sedaj na Vojaškem sodišču. To je odlomek splošne ofenzive, ki se je vnela po vseh državah, ki so pod vplivom anglo-ameriškega velekapitala.

Nas je ta dogodek še večje politične važnosti, ker so prizadete najosnovnejše narodnostne pravice. Italijanski šovinizem, ki je vladal v ladjedelnici zaradi dvojezičnega napisa na Stenčasu, je v celoti izginil. Dokler slišimo po radiju ali XX Settembre po besedih bivših «Balilla» in črnih policistov, lahko razumemo vzgojo teh hlapcev. Toda, ko se dogodi podobnega v naši največji državi, je tedaj zadeva bolj resna. To je resna zato, ker tako početje pomenja organizacija, ki bi hotela predstavnicu delavskega razreda. Delavska zbornica je zašla ta pot, da je orodje šovinistov, kapitalistov in imperialistov, ki se združujejo, da netijo potem razliko med dvema narodnostima.

Proces je politične važnosti in pomeni sodelovanje na našem ozemlju. Obdolžiti hočejo ves delavski razred, vse demokratično gibanje.

Pad na slovensko-italijansko mejo, preganjanje slovenskega ljudstva, in stare fašistične metode dovedle do sedanjega procesa. Če se po fašističnem zakonu, ki je veljaven niti v Italiji, zatožni klopi bi morali sedeti vsi, ki so zahtevali odstranitev dvojezičnega napisa, ki hočejo sovražiti in nerede.

Če bi udarili so po stebri, da bi se razpadli. Odpusti z dela, uničenje industrije, zapostavljanje spekulacij, vse to in drugo ima namena, da zruši odpor delavskega razreda. Če bi jim to uspelo, bi bila nad srednjim slojem, nad delavci in drugimi mnogo lažja. Vendar bi zmagal.

Če bi sedaj izrabljajo dogodke v ladjedelnici, da bi z obsodbo delavcev zadali nevaren udarec vsemu slovenskemu gibanju.

Če bi motijo, se. Kajti ravno ta-

Oblast naj pomaga kmetom ki so zaradi toče utrpeli ogromno škodo

O veliki škodi, ki jo je povzročila toča po Krasu, smo v našem listu že obširno pisali in pozvali vojaško upravo naj takoj prisloži na pomoč prizadetim kmetom. Zvedeli smo, da so vojaške in civilne oblasti bile že večkrat po vaseh, da ugotovijo škodo. Strokovnjaki so napravili svoja poročila in jih izročili VU, ki pa je baje zaenkrat določila, da bo znižala davke oškodovanim kmetom v odstotkih povzročene škode in le za površino vinogradov, ki jih je toča uničila.

Kmetu, ki je utrpel največjo škodo, bi bili davki znižani kvečjemu za 500 lir. V sedanjem položaju in vrednosti lire, bi ta mali znesek bil kot kapljica v morje, tembolj, ker bi morali na znižanje davkov čakati še dolgo časa.

Komisije strokovnjakov so se pre-pričale kako veliko škodo so utrpeli kraški kmetje ne samo za leto ampak tudi za več let, ker se trte ne bodo opomogle v enem samem letu. Toča pa ni razdejala samo vinogradov, izbila je drevesa in uničila ponekod cele njive koruze. Kmetom preti beda, če jim oblast ne prisloži na pomoč, a ne samo z znižanjem davkov v tako majhnih odstotkih. Nekateri predstavniki oblasti so omenili, da bo morda VU začela po prizadetih vaseh javna dela, tako da bi kmetje lahko nekaj zaslužili. Namen je že dober sam po sebi. O potrebi javnih del, vodovodov, cest, elektrifikacije vasi, itd., smo že obširno pisali skoraj za vsako vas tržaške okolice. Toda koliko gmo-lne koristi bodo imeli kmetje od tega? Res, s tem se bo dvignila skupna gospodarska raven cele vasi. To je že nekaj. Toda kmet, ki ne bo imel v jeseni v hramu koruze in v kleti vina za oddajo, ne bo mogel prehraniti družine in ne popraviti vinogradov. Poleg tega pa je najbolj važno, koliko si bo on zaslužil pri javnih delih? Podjetja bodo brez dvoma gledala na svojo korist. In naše kmetijstvo bi bilo še bolj oškodovano, ker bi kmetje zanemarjali zemljo. To ni korist skupnega gospodarstva, kar mora tudi VU upoštevati. Čas je, da se začne po vaseh potrebna javna dela, kjer pa naj bodo zaposleni v prvi vrsti le poklicni delavci, ki jih je vedno več nezaposlenih.

(Nadaljevanje na II strani)

ko ravnanje bo še bolj utrdilo borbenost delavstva. Motijo se, ker bo vsako preganjanje slovenskega jezika in netenje razdora še bolj okrepilo zavednost našega ljudstva in utrdilo slovensko - italijansko bratstvo.

Zaradi malega spopada, ki so ga sami povzročili, uprizarjajo sedaj velik proces, češ da je bil poškodovan sedež odbora Delavske zbornice za 26 tisoč lir in da je nekdo dobil nekaj zausnic.

Koliko naših sedežev je bilo popolnoma uničenih, koliko delavcev in demokratov napadenih, ranjenih in celo ubitih? In koliko procesov je bilo?

Seveda na to uho nočejo slišati gospodje, ki jim je vsak proces proti delavstvu dobrodošlo orodje za njihovo gonjo proti demokratičnemu gibanju.

Rekli smo že, da spada vse k-

splošni ofenzivi velekapitala. Povzročajo izzivanja, kličejo na pomoč policijo in sodišče, ko delavstvo na izzivanje odgovori. V tem je vsa njihova igra.

Prav zaradi napada iz vseh strani je potrebna strnjjenost in budnost vseh demokratičnih sil v borbi proti kapitalizmu in njegovim agentom.

Delovno ljudstvo pozorno zasleduje vse te dogodke in je solidarno s tovariši, ki so bili prizadeti. Po tovarnah in ustanovah je bilo v kratkem času nabranih nad milijon lir za žrtve razredne borbe. Ljudstvo se zaveda, da je to njegova broba, da je to borba za obstoj in razvoj.

Tovarišem, ki so jih spravili na zatožno klop, pošiljamo tople tovariški pozdrav. Vsi pošteni demokrati pa so dolžni zahtevati njihovo oprostitev.

SPORED PROSLAVE bazoviških žrtev

Danes v nedeljo in ponedeljek bodo vse demokratične organizacije Trsta in okolice skupaj proslavile 18. obletnico ustrelitve bazoviških junakov. Spominke svečanosti bodo imele naslednji spored:

DANES 4. SEPTEMBRA OB 21. URI KOMEMORACIJA PRI SV. IVANU Z NASLEDNJIM SPOREDOM

1. Nagovor v slovenščini in italijanščini.
2. Slovenski pevski zbor «Skamperles» zapoje «Bazoviška» in pevski zbor «Tomažič» pa dve pesmi v italijanščini.
3. «Kakor da je mrlj v hiši», recitira tov. Rztresen, član SNG.
4. «Talce» in «Materi padlega partizana», poje tov. Kozem Rožica.
5. «Uno dei tanti casia», italijanska enodejanka.
6. «Le vkup uboga gmajnas», poje zbor «Ivan Cankars».
7. «Beseda», recitira tov. Lukeš, član SNG.
8. «Seljačkan» in «V nove zarje» poje zbor «Skamperles».

V NEDELJO 5. SEPTEMBRA V BAZOVICI:

1. Maša ob 9 uri.
2. Povorka k spomeniku na strelišču, kjer bodo zapeli pevski zbori iz Bazovice, «Ivan Cankars» in «Tomažič pesem »Zrtrvama».
3. Dva govora v slovenščini in eden v italijanščini.
4. «Ah, ne mistlimos», poje bazoviški zbor.
5. Godka «Rinaldis» igra žalostinke med polaganjem vencev.
6. Pevski zbor «Ivan Cankars» zapoje: «Pesem talceva», «Bilečankan» «Jutri gremo v napada».

POPOLDNE OB 16 URI MNOŽICNA PRIREDITEV V BAZOVICI Z NASLEDNJIM PROGRAMOM:

1. Godba «Rinaldis» zaigra: «Hej Slovania», «Inno di Mamelis», «Internacionala»;
2. Dva govora v slovenščini, eden v italijanščini;
3. Združeni slovenski pevski zbori zapojejo: «V nove zarje», «Udar na udars», «Stalingrajskas», «Bazoviškas»;
4. Združeni italijanski zbori zapojejo štiri pesmi.

V PONEDELJEK 6. SEPTEMBRA NA POKOPALISCU PRI SV. ANI OB 9. URI:

1. Godba zaigra žalostinko.
2. Blagoslovitev grobov, slovenski in italijanski govor.
3. «Zrtrvama», poje zbor «Slava» s Kolonkovca.
4. Polaganje vencev.
5. «Beati sunta», poje zbor «Slava» s Kolonkovca.

SHPZ poziva vse pevske zборе, da se udeležijo proslav in da pri njih sodelujejo. Zlasti pa vabi vse pevske zборе, da se gotovo udeležijo množične prireditve v nedeljo popoldne v Bazovici.

Preveč krivic v pristanišču

Za delavce ni niti stola in ne mize, ne tople vode in kopalnice, drugi pa so si nakopičili milijone

Tržaško pristanišče je svetovno znano. Zadnja stoletja se je promet močno razvil, trgovina je zacvetela. Mnogi so bogato zaslužili. Izboljšale so se naprave, ker je bilo to v korist trgovini in podjetnikom. To pa je veljalo le za nekatero, za trgovce in pomorska društva.

Pristaniški delavec pa je ostal vedno le «fakin», ki je moral garati ter tvegati zdravje in življenje pri tvorjenju in raztovorjenju blaga.

Pristaniški delavec je življenje pristanišča. Brez njega bi bilo slednje mrtvo, četudi je najbolj moderno opremljeno. Ko govorimo ali čitamo o prometu in tonah blaga, si moramo misliti, da je šlo vse to po rokah delavca. Tega se seveda ravnateljstvo glavnih skladišč noče zavedati in samo obeta že leta in leta.

V pristanišču je delo naporno. Delavci se znoje in praše ves dan, a nimajo prhe, ne tople vode, da bi se očistili, kljub temu da so te priprave v takem podjetju neobhodno potrebne. Jesti morajo čepi ali naslonjeni na zabojih, vozovih,

ker ni stolov in ne miz. Tudi odpočiti si ne morejo. Vsega tega neznoznega stanja je delavcem že preveč. Ne marajo več čakati ali poslušati lepih a praznih obljub.

Millijone in milijone so porabili za obnovo starega pristanišča. Napravili so si lepe pisarne in urade. Za delavce pa nič!

Pristaniški delavci se zavedajo svoje sile in pravic od katerih ne bodo odstopili.

NA LJUDSKI VESELICI V TREBAH

0,50 - 10 - 15?

Niso to številke za srečolov. Pred leti smo se vozili po mestu za 50 stotink, polagoma je prišlo na 10 lir, sedaj pa nam obetajo «skrbni očetje» na občinskem svetu, da bodo zvišali ceno vožnje s tramvajem na 15 lir in to samo za eno smer. Dobro gospodarijo gospodje na občini. Medtem pa vztrajno govorijo o znižanju izrednih in draginskih doklad.

Njim je to lahko, ker se gotovo ne vozijo s tramvajem kot navadni meščani.

Zmaga kovinarjev ZAČELI SO ZIDATI

zadružne domove v Istri

V zadnji številki smo poročali o prekinitvi pogajanj za pogodbo kovinarjev. Med tem časom pa so vendar po težkih pogajanjih, ki so se vlekla nekaj mesecev, sklenili na Uradu za delo delovno pogodbo tudi za to stroko. Največja ovira za sklenitev pogodbe je bil člen, ki govori o odškodnini v slučaju odpusta z dela. Z novim dogovorom je določeno, da za vse one, ki so bili zaposleni 18. oktobra 1945 ostane v veljavi sporazum, ki je bil sklenjen takrat. Po tem dogovoru pritiče odpuščnemu ali delavcu popolna odškodnina. Za one, ki so bili sprejeti pozneje velja sledeči dogovor:

Za eno leto službe ne dobi odpuščene nobene odškodnine.

Od 1 do 2 let — 50 odstotkov
od 2 do 5 let — 75 odstotkov
Nad 5 let pa 100 odstotkov.

Pogajanja so bila težka zaradi trmoglavosti industrialcev, ki so hoteli na vsak način zmanjšati zahteve delavcev. Veškrat se je zdelo da pogajanja ne bodo uspela. Toda kovinarji so se za nje stalno zanimali in bili v tesnih stikih s sindikalno organizacijo. Delavci so bili odločni stopiti v odkrito borbo, če bi delodajalci ne hoteli sprejeti vseh točk pogodbe.

Sklenitev nove pogodbe je lepa zmaga sindikatov in trdne vztrajnosti kovinarjev.

V KONOPLJARNI

V konopljarni je nastal spor, ker ravnateljstvo noče pristati na zahtevo delavstva za uvedbo dela. Po stavkah, ki so si sledile skoraj dnevno v enem ali drugem oddelku je ravnateljstvo dalo razumeti, da bo godilo zahtevam delavstva tako, da bo razdelilo mesečno nagrado 500 tisoč lir med vse delavce konopljarne. S takim postopanjem je hotelo ravnateljstvo izločiti sindikate, ki pa so še naprej zahtevali ali uvedbo akordnega dela za vse stroke delavcev v konopljarni, ali pa izplačevanje določenih nagrad.

Značilno je, da je ravnateljstvo nekaj dni pred tem predlagalo nekaj podobnega, toda pod pogojem, da bi delavstvo moralo znižati določen čas za izdelavo 1 tone blaga za celih 100 ur.

Če bi se to uresničilo, bi ravnateljstvo konopljarne zaslužilo nad 300 tisoč lir pri 1 toni izdelanega blaga, medtem ko bi delavci pridobili mesečno le 1 tisoč. Toda delavstvo konopljarne ne bo popustilo in bo moralo ravnateljstvo ukreniti kaj bolj pametnega.

V Marezigah, Vanganelu, Smarjah in ščarjih so začeli zidati zadružne domove v nedeljo 22. avgusta.

Delovne brigade so pripravljale material, zidarji pa so položili temeljne kamne in začeli zidati. Povsod je bil začetek dela velik praznik za vas. Prostovoljnega dela se udeležujejo vsi, posebno pa mladina, ki se je združila v brigade.

V Vanganelu je organizirana v delovno brigado stoodstotno vsa mladina.

Vasi, kjer gradijo zadružne domove, tekmujejo med seboj. Najbolj vroče tekovanje je med Smarjami in Vanganelom. Smarčani so sklenili, da bodo spravili pod streho svoj lepi dom v 40 dneh. Vanganelčani in oni iz Marezig pa se seveda ne bodo pustili kar tako potolči. Le tako bodo napravili?

Priprave

za velesejem

Cez dva tedna bo v Trstu mednarodna sejmska razstava, za katero se zanimajo vsi domači trgovski krogi in sosednje države. Urad-

no se bodo udeležile poleg domačih podjetij, Jugoslavija, Italija, Cehoslovaška, Avstrija, Madžarska, Svica, ZDA, Anglija, Portugalska, Palestina in morda še druge države.

Razstava bo v prostorih pomorske postaje in pri Sv. Justu.

Povsod hite s pripravami in preurejevanjem prostora, Jugoslavija bo letos dobila še manj prostora kakor lani, zato ne bo mogla pogazati vsega, kot bi brez dvoma zanimalo tržaške kroge.

Tržaški velesejem bo pokazal gospodarski napredek dežel nove demokracije. Dokazal bo tudi, da je gospodarski razvoj Tržaškega ozemlja brez povezave in sodelovanja z državami naravnega zaledja, nemogoč.

Dunajski visokošolci gosti tržaškega mesta

Skupina dunajskih visokošolcev in slušateljey visoke tehnične šole so na študijskem potovanju v našem mestu. S pomočjo ravnateljstva Javnih skladišč in luške kapitanerije so si dunajski visokošolci lahko ogledali luške naprave in sam zaliv. Mestna občina pa jim je dala na razpolago dva avtobusa, ACEGAT pa brezplačne vozne listke, da so si lahko ogledali razne zanimivosti mesta.

V sredo zjutraj je župan odvetnik Miani povabil visokošolce goste na kosilo v ekonomsko restavracijo v ulici XX. septembra. Pri tem je bila gostom izrečena dobrodošlica, prisoten pa je bil tudi funkcionar avstrijskega zunanega ministrstva. Po kosilu je odvetnik Miani povabil goste na grad Sv. Justa.

Včeraj zjutraj so Dunajčani obiskali pomorski muzej. Pri tem jim je razkazoval zanimivosti prof. Gridelli, nato pa jim je dr. Sacchi razkazal mestni vodovod.

Tatovom vse prav pride

Včeraj se je zglasila na policiji Evlilija Knablach iz Vicolo dei Gale torni št. 9 in povedala, da so v noči od 31.8. do 1. 9. neznanici vdrli v njeno stanovanje. Vlomilci so preskočili vrtno ograjo, odprli vrata stanovanja in odnesli 1000 lir, moški jopič, dve naliyni peresi, električni aparat za britje, 60 dolarjev in še nekaj drugih drobnarij v skupni vrednosti okrog 68.000 lir.

Nadaljevanje s I strani

VU pa naj da prizadetim kmetom čimprej pomoč v denarju, blagu ali živežu. Kmetijski odsek naj bi s svoje strani preskrbel brezplačno nove sadike in druge potrebnosti po najnižjih cenah.

Prepričani smo, da bo VU uvidela te potrebe in stvarno pomagala kmetom. Za to se bori tudi kmetijski sindikat, kamor stalno prihajajo oškodovanci. Odlaganje bi kmete samo razburilo. Le popok na oprostitev davkov in dejanska pomoč oblasti bo nekaj zalegla.

Obvarujmo se tifusa!

Ker so se pojavili nekateri slučajji tifusa, opominja odsek za zdravstvo pri okrožnem istrskem odboru prebivalstvo, naj se vsako sadje pred jedjo dobro opere, naj se ne pije vode iz vodnjakov, ki so v bližini hlevov, gnojišč itd., hrana naj bo dobro zavarovana, da je ne oblezejo muhe, ki so nevarne prenašalke raznih bacilov, mleko naj vre vsaj 10 minut. Snaga stanovanja in osebe pa je predpogoj za vsako zdravje in najboljše orožje proti nalezljivim boleznim.

NA PROSLAVI V DOLINI

Prisiljeno vpisovanje v novo bolniško blagajno

Okupacijska uprava je pred nekaj dnevi izdala nov odlok, ki je močno razburil uslužbence mestne občine in lokalnih ustanov. Po odloku št. 305 se morajo namreč vsi vpisati v novo ustanovljeno bolniško blagajno INADEL. S tem bi se morali odpovedati članstvu Bolniške blagajne, ki je kljub nedostatkom bolj priljubljena in vzbuja večje zaupanje kakor novi zavod. Ker je ta problem tudi socialno-sindikalne važnosti, bi se morali o tem popreje dogovoriti s sindikalno organizacijo in delavci.

Iz tega je razvidno, da so začeli spletkariti na škodo delavstva in stare bolniške blagajne, katero bi na ta način zelo oškodovali.

Enotni sindikati so napravili potrebne korake, da se upoštevajo zahteve delavcev, ki hočejo, da se odlok preklicuje in da se izboljša administracija Bolniške blagajne.

Ker je zadeva velike važnosti tudi za širše občinstvo, posebno za one, ki so bili prvi prizadeti, je dolžnost vseh ustanov, da se za stvar zanimajo. Javnost naj ve, kakšno spoštovanje imajo okupacijske oblasti do naših starih ustanov in v kakšni meri spoštujejo koristi delavstva.

Koprski udarniki

Preteklo soboto je odšlo 65 uradnikov iz Kopra na prostovoljno delo v Ljubljano na progo V. Kongresa. Ob prihodu na gradilišče so bili prisrčno sprejeti, nato pa so skupno z ljubljanskimi brigadami delali vse dopolne. Tako so najlepše dokazali povezanost s slovenskim narodom.

Gradbeni delavci dosegli novo pogodbo

Po dolgih pogajanjih so tudi gradbeni delavci dosegli novo delovno pogodbo. Kljub temu, da je delo zidarjev in sploh vseh delavcev, ki so zaposleni pri obnovi cest in kanalizacije, zelo naporno in v nekaterih slučajjih nevarno ter zdravju škodljivo, je bila ta vrsta delavcev od strani delodajalcev preveč izkoriščevana in neupoštevana. Pogajanja za novo pogodbo so se vršila skupno z DZ in so trajala več mesecev.

Delavci so dosegli z novo pogodbo povišek od 20 do 40% poviška gole plače, ne včevši raznih doklad. Povišek velja le za posebna dela kot n.p. v vodi, na splavu, v greznicah itd.

Najvišja pridobitev pa so delavske menze, ki jih bodo morala postaviti vsa podjetja na gradiliščih. To je za delavce, ki so večkrat zaposleni izven središča, velike važnosti. Dosedaj so morali delavci večkrat hoditi v opoldanskem od-

moru daleč na hrano, ker ni bilo v bližini gostilne ali menze. Bilo je nekaj menz, ki pa so nastala na pobudo privatnikov.

V tem pogledu so delavci zadovoljni, čeprav niso še dosegli vsega kar so zahtevali.

Letos bo več vina v Istri

Letos je na splošno dobra letina v Istri zaradi obilnega deževja. Krompir je nenavadno debel, razen breskev je vsega sadja dovolj, žito je dobro obradilo. Sedaj je na vrsti grozdje. Vse kaže, da bo tudi vina več kakor lani. Jagode so debele, grozdj velik in zdravi, ker se kljub deževju nista pojavili nišji plesnoba, niti peronospora.

Vina bo več, čeprav bo nekoliko bolj šibko kakor preteklo leto.

BEVSKI ZBOR V DOLINI

Razvoj šolstva v Istri v luči narodnostnega vprašanja

Zgodovina našega šolstva v Istri je skromna, mogli bi jo označiti samo z nekaj letnicami in dogodki. Toda gledajoč razvoj šolstva, ki priznava neprestano borbo slovenskega prebivalstva za osnove nacionalne in socialne pravice, poznamo šele kako težki in v zadnji dobi celo nemogoči so bili pogoji za ta razvoj. Zato ob tem problemu ne moremo mimo gigantske borbe ljudstva, ki je bilo skozi stoletja potujčevano, v času fašizma pa je bilo žrtev najhujšega terorja in zatiranja.

Jasno je, da so Italijani kot dominantni družbeni razred že zelo zgodaj mogli razvijati svojo kulturo in šolstvo. Ze za časa Kasiera najdemo po vseh obalnih mestih med njimi celo retorične. Toda z uvedbo fevdalnega družbenega reda, je tudi tu kulturno prosvetno življenje zamrlo in celo najvišji duhovniki in plemiči so bili nepismeni. Ko so se drugod začele ustanavljati takozvane samostanske šole, jih v Istri ne najdemo, pač nam poročajo zgodovinarji o potujočih učiteljih. Obalna mesta začela v tem času ustanavljati svoje mestne šole in so tekmovali med seboj za pridobitev najboljših učiteljev. Tako se je v Kopru leta 1378. odprla prva laična mestna šola, leta 1290. pa v Piranu.

Ko je duh reformacije zajel tudi beneško Istro je zajel preprosto ljudstvo in nižji kler. Novi filozofsko-verski moment je vplival tudi na kulturno vzgojno življenje. Kljub temu pa so ostale mestne šole še dalje privilegij gospodujoč italijanske plasti prebivalstva, običnim slovansko ljudstvo ni smelo imeti pravice do najosnovnejše izobrazbe. S tem so njegovi gospodari pač mnogo dalj časa in lažje razabljali njegovo delo in moč v svoje namene.

Leta 1689. se je otvoril v Kopru prvi slovenski seminar z namenom, vzgoji duhovnike, ki bi mogli služiti versko službo med slovenskim prebivalstvom. Osnovalec se je torej samo zato, da bi cerkvena oblast prodrla do ljudskih množic in se med njimi utrdila, ne pa za gospodarsko zaostala dežela izpremenila v veliko silo prvovrstno industrijo in naprednim kolhozom poljedelstvom. Na duhovnem področju je socialistična kultura, ki se je razširila v Sovjetski zvezi, kultura milijonov ljudi. Z njo se odpira novo obdobje v napredku človeške kulture.

Tako smo videli, kako se je ta gospodarsko zaostala dežela izpremenila v veliko silo prvovrstno industrijo in naprednim kolhozom poljedelstvom. Na duhovnem področju je socialistična kultura, ki se je razširila v Sovjetski zvezi, kultura milijonov ljudi. Z njo se odpira novo obdobje v napredku človeške kulture.

Za časa francoske okupacije se je v vseh ilirskih provincah, kamor je spadala tudi Istra, uvedla stroga šoloobveznost in materinščina kot učni jezik. Cerkvenim oblastem pa je bilo odvzeto vsako vmešavanje v šolskih zadevah. Toda kljub naporom francoskih oblastí je šolstvo v Istri nazadovalo vsled vojne in odpora italijanskega dela prebivalstva.

S habsburško restavracijo je tudi na tem ozemlju nastopila najhujša reakcija. Vzgoja je bila spet vrnjena cerkvi, ki seveda ni hotela nadaljevati s francosko šolsko tradicijo. Leta 1820. je stopila v veljavo nova šolska reforma. Osnovni so osnovne šole z materinskim jezikom, dalje gimnazije in liceje. V višjih šolah je bil učni jezik italijansčina ali nemščina, slovenskemu ljudstvu je zakonodajalec s tem zaprl pot do višje izobrazbe in s tem možnost da bi iz njegove srede izšli izobraženci. Šolski nadzornik v nobenem primeru ni mogel biti laik, ampak samo duhovnik. Najvišji šolski organ je bila cesarsko-kraljevska šolska komisija v Trstu.

Leta 1848. je tudi Slovincem v teh krajih vsaj do neke mere pri-

neslo nekoliko kulturne svobode. «Slavjansko društvo» je imelo v svojem programu borbo za kulturno neodvisnost. Za slovensko šolstvo je predvsem važen drugi ljudski Tabor v šempasu pri Gorici. Ljudstvo je zahtevalo takojšnjo ustanovitev slovenskih šol na vsem slovenskem ozemlju. Vendar je država sama mnogo premalo storila za slovensko šolstvo in zato se je ustanovila Ciril-Methodova družba leta 1877, ki ima neprecenljive zasluge za razvoj našega šolstva. Njen ustanovitelj je bil slovenski duhovnik Peter Flego, domačin iz Istre, ki je z vso odločnostjo in doslednostjo branil interese slovenskih šol in slovenskega jezika. Jasno je, da je v tem času že dovolj močni Italijanski irendentem napadal to slovensko društvo in oviral njegovo delovanje. Po mnenju iredente so bile slovenske šole samo politične točke in v njih naj bi poučevali samo politični agitatorji. Za Slovence pa so bile šole v resnici prvi uspehi njihovega trdega političnega boja. Toda kljub vsem naporom iredentistov, je v skladu z resničnimi potrebami raslo število slovenskih in hrvatskih šol in padalo število italijanskih.

ZGORAJ — IZ MLADINSKEGA KONGRESA V STANDREZU
SPODAJ — KMEČKA MLADINA SE PELJE NA KONGRES

Sergej Kaftanov:

Razcvet socialistične kulture v Sovjetski zvezi

I.
V razvoju zgodovine je trideset let pač kratko razdobje. Vendar je bilo dovolj dolgo, da je sovjetsko ljudstvo docela preobrazilo svojo deželo.

Po zmagi Oktobrske revolucije 1.1917 so si narodi prejšnjega ruskega carstva ustvarili politično in socialno resnično demokratično oblast, ki je najnaprednejša v svetu. Prvič v zgodovini človeštva je ljudstvo vrglo izkoriščevalske razrede. Sovjetska država je odpravila izkoriščanje človeka po človeku in ustvarila ljudstvu neomejene možnosti gospodarskega in kulturnega razvoja.

Tako smo videli, kako se je ta gospodarsko zaostala dežela izpremenila v veliko silo prvovrstno industrijo in naprednim kolhozom poljedelstvom. Na duhovnem področju je socialistična kultura, ki se je razširila v Sovjetski zvezi, kultura milijonov ljudi. Z njo se odpira novo obdobje v napredku človeške kulture.

CLANI PIONIRSKÉ GODBE IZ SISKE

Sovražniki socializma včasih trde da se nova socialistična kultura ne menja za kulturno dediščino, nako- pičeno v preteklosti, 1. r ni pravi nič res. Po marksistično-leninističnem nauku, ideološki osnovi sovjetske socialistične kulture, morajo najdragocenejše stvaritve človeške civilizacije služiti seveda pod pogojem, da jih kritično pretrsemo- graditi nove družbe.

«Marksizem si je pridobila, piše V. J. Lenin svetovnozgodovinski pomen kot ideologija revolucionarnega proletariata ne samo s tem, da nikakor ni zavrgel najdragocenejših pridobitev buržoazne dobe, temveč je nasprotno vsrkal in preobrazil sadove več kot dveh tisočletij razvoja človeške misli in kulture.»

Razvoj sovjetske socialistične kulture predvideva postopno odpravo nasprotstva med duševnim in ročnim delom, nasprotja med me-

stom in ročnim delom, nasprotstva med mestom in vasjo.

Da bi si ustvarili natančno predstavo o ogromnih uspehih, ki jih je doseglo sovjetsko ljudstvo na kulturnem področju, da bi videli grandiozne perspektive kulturnega razcveta, ki se mu odpirajo, se moramo ustaviti na podrobnostih napredka na področju šolstva, znanosti, književnosti in umetnosti v Sovjetski zvezi in na kulturnem razvoju federalnih republik.

II
Po ustanovitvi oblasti sovjetov se je izvršila v Sovjetski zvezi velika kulturna revolucija.

Kriterij za presojo kulturne ravnine nekega naroda je stanje njegovega šolstva, osnovnošolskega in srednješolskega. Po stanju šolske mreže lahko presodimo, kakšno pozornost posveča država šolski izobrazbi.

Kakšen je bil položaj v pred-revolucijski Rusiji? Do izobrazbe niso imeli dostopa otroci delavcev in kmetov, izobrazba je bila privilegij bogatašev. Po uradnih statistikah iz 1.1914 je obiskovalo šolo 8 milijonov učencev, to je ena petina vseh otrok in doraščajoče mladine. Več kot 30 milijonov otrok pa ni hodilo v šolo in zaradi tega ni znalo niti čitati niti pisati. Caristična vlada je bila izrecen sovražnik šolske izobrazbe. Caristični režim je postavljaj ovire šolski izobrazbi predvsem v obrobni področjih, kjer prebivajo neruski narodi. Zaradi tega je bil odstotek prebivalstva, ki je znalo čitati ali pisati, ze-

lo nizek na Kavkazu, v centralni Aziji in drugih področjih carske Rusije. Tam je bilo zelo malo šol. Stirideset teh narodov ni imelo niti pisave niti abecede. Imenovali so jih «bepismene».

Takoj po uvedbi sovjetske oblasti so s pozivom prebivalstvu razložili bistvena načela šolskega izobraževanja v novi državi: splošna šolska obveznost za otroke obeh spolov brezplačen pouk, šolam in učiteljem zagotovljeni materialni pogoji itd.

Sovjetska vlada je potrošila ogromne vsote za šolstvo. Mreža šol in število učencev se je naglo dvigalo v letih stalinskih petletk. V tem razdobju je število šol doseglo številko 200.000. — Število učencev se je v primeri s pred-revolucijsko dobo skoraj petkrat povečalo. Tik pred domovinsko vojno, t. j. 1. 1940 je bilo na osnovnih in srednjih šolah Sovjetske zveze 32.9 milijonov dijakov. Zahvaljujoč se temu silnemu napredku ni bilo med prebivalstvom Sovjetske zveze več nepismenih. Skoraj v vsaki delavski in večini kmečkih družin dobiš ljudi, ki so končali ali končujejo svoje srednješolske ali visokošolske študije.

«Doseči hočemo», je rekel J. V. Stalin 1. 1939, «da bodo vsi delavci in vsi kmetje izobraženi in kulturni ljudje in časoma bomo to dosegli.»

Med vojno se je mreža šol zmanjšala, kajti število so jih uničili ali zažgali Nemci. Toda zahvaliti se moramo vztrajnim naporom sovjetske družbe, da so bile te šole hitro obnovljene in se sedaj njihovo število približuje predvojni ravni.

Omenimo mimogredno da je v kapitalističnih državah in celo v ZDA na milijone nepismenih in polpismenih ljudi.

(Se nadaljuje)

Prežihov Voranc:

Jirs in Bavh

Naša zemlja je bila gladovna in njo je vedno primanjkovalo. Sicer najemnike po navadi dolžijo, da najemniku ne posvečajo dovolj pozornosti in da stremijo predvsem tem, da izbijajo čim večji prihodek. To pa je le gola gruntarska klevetljivost, kajti pri nas je bil najemnik tako čistan kakor kruh. Imenovali smo ga črni blagoslov in v naše otroške duše se je njegov ponos vtišnil z nič manjšo skrivnostjo kakor pomen hostije. Za streljo je bila pri nas trda, ker grofi niso mogli klestiti. Tudi živine smo imeli premalo in umetnega gnoja nismo mogli. Zato smo gnojili le plemenitejšim setvam, rži in pšenici, kadar pa ovsu. Tako je oče tudi letno lastnoročno trosil gnoj, da bi naša betvico enakomerno upo-

Ob vsaki setvi je opominjalo:

«Gnoj, gnoj, gnoj...»

Z zavistjo in z bolečino v srcih smo zrlí v sosesko, kjer se je po njivah kar trlo gnojnih kupov, medtem ko so pri nas komaj drug drugega doklicali.

Ako se je vol usral na vozarah, smo planili po odpadku in ga previdno spravili na njivo. Brez premisleka smo z golimi rokami prenašali tople živinske odpadke.

«Gnoj, gnoj, gnoj...»

Tako je zrló iz očetovih in materinih oči in razoranih lic, kadar sta se v nedeljo popoldne vrnila od žitnega oglada.

Tako nas je stalno opominjalo iz miznika in spremljalo pri rezanju kruha.

Takrat sem bil v desetem letu.

Bilo je v postu, sušca meseca.

Sneg je še z gladko skorjo pokrival gorovje, v nižavah pa je ležal le še v nicinskih legah. Pri nas so se njive že sušile in ozimna je začela dobivati barvo. Brežni kmetje so začeli voziti gnoj in se pripravljati na setev, čeprav je bilo še zelo zgodaj. Nekega jutra je tudi oče nenadoma napregel. Mati se je protivila:

«Ali boš sredi zime orat?»

Toda oče je molčal in šel orat. Pri oranju je bil silno samovoljen. Neko hubo je zapustil samo zaradi tega, ker mu je lastnik zapovedoval, kje in kako naj orje in seje.

Jaz sem gonil. Tedaj smo imeli precej odrasel par volov, pametno, navajeno živino. Priročni se je imenoval Jirs, otročni pa Bavh. Bila sta domače prave, navajena udarcev in vsakega giba in slehernega glasu oračev. Zato sem brezskrbno gonil in pasel svojo vigradno prešernost z razgledovanjem okolice.

Oče je bil sprva nenavadno tih, le svoj zategnjeni «Hej, hap...» je

enokomerno, brez potrebe ponavljal, kajti vola nista zaradi tega pospešila svojih korakov. Kmalu se je pa zatopil v samogovor, ki je bil vedno glasnejši. Vedel sem, da na ta način rešuje svoje skrbi. Njegovi računi brez konca in kraja me niso zanimali. Kmalu pa sem začul vedno razločnejše izreke:

«Prodaj jih bom, da, prodaj jih bom...»

Potem so zopet sledili nerazumljivi računi, pomešani s kletvami. Uganil sem, da je sklenil vola prodati in kupiti druge. Toda tega nisem bil vesel, zakaj na Jirsa in Bavha sem se bil prav posebno privadil, ker tako pametne živine še nismo imeli pri hiši. Toda ugovarjati si nisem upal, ker mi je bilo znano, da oče v takem zatopljenju tega ne želi. Moje upanje pa je bila še mati, ki je imela tudi besedo.

In res. zvečer, ko je izpregel, je oče dejal:

«Vola bom prodal!»

«Zakaj?»

Materi se je po glasu poznalo, da ji to ni pogodu.

Oče spet ni nič odgovoril; šele pri večerji je razodel načrt, ki ga je iztuhtal med oranjem:

«Ne preostane mi nič drugega... O Sentfurju moram plačati polovico najemnine, plačati moram požarno zavarovalnino, otroci so potrebni obleke in tudi midva sva že bosa. Kje naj sicer vzamem denar? Zima nam ni dala nič. Ako pa vola spravim dobro v denar, si lahko toliko prihranimo. Če že ne več, pa vsaj za najemnino in za zavarovalnino, ker veš, da gospoda ne čaka. Na Jožefovo bi jih postavil na sejem, potem pa bi šel na Stajersko po druge.»

«Ako ti spodleti?» je rekla mati, a se je vendar vedilo, da se že vdaja.

«Spodleti! Kako spodleti? Naša imata gotovo enajststo kil in če kupim junce z osemsto kilami, mi pri sedanji ceni ravno za poglavne potrebe ostane!»

Otroci smo se kisto držali, ker

(Nadalevanje na 4. strani)

IN PLULI BOMO SKOZ' VIHARJE...

Slovenska pomorska akademija nam vzgaja bodoče kapitane

Pred dnevi je odpotovala iz kopra na križarjenje po Jadranu šolska ladja «Viševica» s slovenskimi kapitanji in gojenci prve slovenske pomorske akademije.

Ze tisočletja živimo Slovenci od obali od Devina do Istre, toda nikdar nismo mogli na odprto morje kot prost narod. Naši Kontoveljci, Križani in drugi so smeli le ribariti ob svoji obali. Redki so bili fantje, ki so lahko obiskovali pomorske višje šole in postali kapitanji. Učiti so se morali v tujem jeziku, vzgajali so jih v tujem duhu. Ko so se pa izučili so morali

in so dovršili z uspehom nižjo srednjo šolo. Pouk na šoli traja štiri leta. Po določenem študiju se absolventi plovnega oddelka vkrcajo na ladje in po potrebi praktično postanejo kapitanji dolge proge. Kdor pa dovrši strojniški ali ladjedelniški oddelek, postane strojniški ali ladjedelniški mojster in s tem lahko inženir. Poleg pouka v šoli, kjer se učijo predvsem tuje jezike, matematiko in mornariške vede, se gojenci usposabljujejo dnevno pri praktičnem delu na morju in pri strojih. Prav zaradi tega so pred nekaj tedni odšli na poučno potovanje po

V dveh tednih svojega gostovanja je priredila 23 koncertov.

Godba je bila ustanovljena leta 1945. Sodeluje 100 dečkov in 5 deklic.

Povsod je istrsko ljudstvo sprejelo z velikim navdušenjem male godbenike, ki so prinesli bratski pozdrav iz Slovenije.

Koncertov so se številno udeleževali tako Slovenci kakor Italijani in Hrvati. Vsem je zelo ugajalo mojstrsko izvajanje malih godbenikov. Po končani turneji so imeli poslovniki koncert v Koprju. V imenu ljudstva so se jim zahvalili predstavniki masovnih organizacij in jim izročili darila.

Vsi pionirji so se počutili v Istri zelo dobro, kar presenečeni so bili nad prisrčnim sprejemom, ki se je po več vaseh spremenil v pravo veselico. Sprejema v Padričah, Marezigah, Pobegih, Smarjah in še drugod, prav gotovo ne bodo nikdar pozabili.

Mladi godbeniki so dokazali, kako se lahko delavska mladina kulturno razvija in kakšne možnosti ima za to, kjer je ljudska oblast.

Bivša stepa postaja rodovitna

Pred Oktobrsko revolucijo je bilo področje Astrahana nedogledna peščena stepa, ki se je spomladi in prve mesece poletja spremenila v prav tako obsežno jezero. Vsa ta ogromna površina zemlje je bila neizkoriščena in ni donosala nobenih koristi. Po Oktobrski revoluciji so pričeli zemljo postopoma odvezati dotlej nebrzdanemu elementu večnih povodnji s tem, da so napravili potrebne nasipe. Na obširnem ozemlju, ki se razteza od ustja Volge do bližine Stalingrada, so medtem izdelali mrežo prekopov, ki služijo namakanju v mesecih suše. Na tem področju je več kot 800 črpalnih postaj z več kot 900 motorji ki jih potrebujejo za namakanje polja. Mnogi kolhozi so s tem zmanjšali površino suhe stepe in spremenili zemljišče v plodno področje, kjer dosegajo dvakratno ali celo trikratno žetev. Sadovnjaki, ki merijo več kot 4000 ha, donosajo prav tako kolhozni-kom velike dohodka.

Do druge svetovne vojne so rešili 22.000 ha zemljišča, kar pa je smatrali samo za začetek velikopoteznega dela za nadaljnje izboljšanje tega področja. Povojna petletka ima v načrtu namakanje nadaljnjih 15.500 ha zemljišča.

Površina, na kateri bodo izvedli ta načrt znaša 400 km². Na področju oblasti Sasikok so zgradili 9 km in 3 in pol m visok zemeljski nasip, v oblasti Kapustinjar pa prav takega - v pičlih dveh mesecih.

Amerikanec iz Neaplja in diplomat iz Coronea

Ako zanese človeka opravke v mraku po ulicah, ki vežejo Veliki trg s trgov Cavana, lahko opazi, kako se od vseh strani iz zakotnih stranskih ulic zbirajo improvizirani «trgovci», ki gredo na lov za svojimi klienti. Vsi ti ljudje imajo kakšno specialiteto, kakšno «ugodno priliko», da lahko nudijo svoje blago «na pol zastonj». «Tu sta, ki na dolgo in široko razvijata in zopet spravljata skupaj blesteče damasčaske preproge in posteljna pregrinjala v najbolj živopisanih in rožnatih barvah, ki zlasti mikajo angleške in ameriške vojake, ko se približejo večših tod mimo še v treznem stanju, ako je še dovolj zgodnja ura.

«Mister, kupiti, izredna prilika, poceni, ponuja zajetna ženska beneške ogrinjače in jih sili pod nos dvema Amerikancema, ki se že malo sumljivo zibljeta na negotovih nogah.

«Nič denarja, ti kupiti», se brani ta dva v slabi italijanščini in eden povleče iz žepa lep foto aparat, ki bi ga rad prodal. Takoj je pri njem «veščak», možak 30 let, ki pravi da je fotograf in da se razume na take stvari. Ta vzame aparat v roke, ga pazno ogleduje odpira in preizkuša od vseh strani ter išče navidezne ali prave hibe.

Ni mnogo vreden. Koliko hočeš zanj», se je delal brezbržnega.

«Samo petindvajset tisoč. V Ameriki stane 80 dolarjev», je dejal vojak, da bi podprl svojo zahtevo. Po dolgem prerakanju in potem, ko mu je ponudil najprej 5000, sta se končno pogodila za deset-tisoč. Vojak je izginil z «veščakom» v zakotno ulico in se čez pet minut vrnil s šopom bankovcev ter krenil s «kamaradom» v bližnjo gostilno «Alla Grotta», da bi si utišala žejo po tako naporni kupčiji.

Kakor se vršijo zvečer kupčije predvsem med civilisti in vojaki. tako prodajajo ti poulični «trgovci» največjem, ki nasedejo njihovim zvižčam. Pred nekaj dnevi je nek tip, ki je imel ves videz mornarja s trgovske ladje, koračil z oguljenim kovčegom po ulicah in se oziral okrog, kot da bi nečesa iskal.

«Prosim, kje pa je Svečarska ulica?» se je obrnil v italijanščini z ameriškim naglasom do človeka, ki se mu je zdel primeren, da bo najlaže nasedel.

Medtem ko mu je ta opisoval, kod mora iti, sta se zapela v pogovor in zgovorni mornar je pri-povedal novenu znancu o neki ameriški zlahti, ki ga je prosila, naj odda ta kovčeg njihovim sorodnikom v Trstu. Bil je že na naslovu, pa teh sorodnikov ni več tukaj ker so odšli za dalj časa v Svico. Vratarica mu je dejala, naj se obrne do njihovega prijatelja in čuvarja stanovanja v Svečarski ulici.

«Sit sem že tega tavanja in najrajši bi se kar takoj iznebil tega blaga», je mornar brnil jezno kovčeg pred seboj.

V tem je pristopil neznan gospod s palico, visoke postave, z belo brado in dostojanstvenega, skoraj diplomatskega obnašanja. «Kaj se pa jezite, dobri mož?» je vprašal gospod s palico mornarja skoro pokroviteljsko.

Mornar je še enkrat ponovil svojo zgodbo. Diplomatski gospod se je malo zamislil, pogledal brezbržno na kovčeg na tleh in končno dejal: «Pa ste vsaj pogledali kaj je v kovčegu?»

«Prav za prav ne. Sicer pa lahko pogledam zdajle». Takoj je vzel iz telovnika ključek in odprl kovčeg v katerem je bilo osem kosov moškega sukna. Diplomati je pregledal blago in «ugotovil» da je blago voleno in pristno ameriško. Nato se je važno obrnil k mornarju: «Veste kaj, 50 tisoč vam plačam jaz za vse skupaj, pa nesite onim sorodnikom v Ameriko denar namesto blaga. Saj zanje je tako še boljše».

Mornar se je branil, da je blago vredno mnogo več in bi ga prav gotovo mnogo bolje prodal, ako bi se mu ne mudilo na ladjo, ki odpluje še danes. Ko pa se je že skoro udal in pristal na ponudbo, se je vmešal v kupčijo tudi oni, ki je prvi govoril z njim in ki je hotel tudi biti deležen ugodnega nakupa. Diplomati je po daljšem obotavljanju končno le pristal, da bosta plačala vsak polovico in vzela vsak polovico blaga. Ko je bilo tako vse dogovorjeno, sta odšla mornarju denar, si razdelila blago v kovčegu in se prijateljsko poslovila.

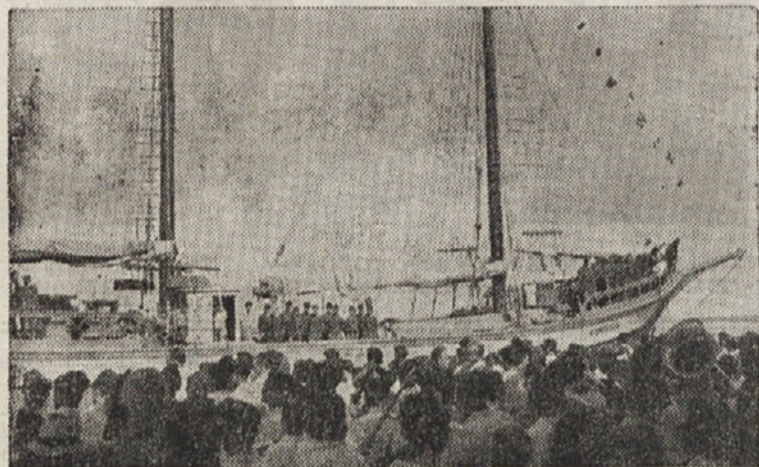
Za možaka, ki je v družabništvu z diplomatom kupil blago, pa je kmalu začela vrsta razočaranj. Dvom grede se je oglasil pri nekem starinarju, ki je bil njegov prijatelj in mu pokazal, kaj je kupil. Ta je takoj videl, da blago ni ameriško, niti ne voleno, ampak da je navidezni mornar njegovega prijatelja pošteno opeharil ker je bilo blago najslabše vrste in vredno komaj nekaj tisočakov. Skupaj sta šla torej na policijo in opisala ves potek kupčije. Ko je možak, ki je kupil blago, opisal mornarja in dozdevnega diplomata, je inšpektor vstal in vzel iz omare šop papirjev. Po dolgem listanju je izvelkel dve sliki: «Ali sta bila morda ta dva?»

«Da prav ta dva sta bila», je dejal možak in začudeno pogledal policajca.

«Oba tička prav dobro poznamo in sta že večkrat sedela zaradi svojih sleparij. Tudi v vašem primeru sta bila domenjena, da sta vas skupaj prepetnajstila», je dejal komisar, kot da bi unganil, kaj hoče vedeti opeharjeni možakar.

Čez nekaj dni so res prijeli «mornarja» in «diplomata», vendar sta bila oba brez denarja in brez blaga tako da jima njuna žrtev ni mogla ničesar odvzeti. Oba možaka pa sta se vrnila v svoje staro bivališče v ul. Coroneo.

M. E.

ODHOD «VISEVICE»

služiti tujcu-izkoriščevalcu. Naši fantje, ki so hrepeneli po morju, po spoznanju širnega sveta in so se vkrcavali na ladje kot mornarji, so bili zaradi svoje narodnosti vedno zapostavljeni, čeprav so bili večkrat boljši kot ostali.

Toda kljub žalostni zgodovini zatiranja, ko so nas hoteli na vsak način izpodrinuti od morja, se mu naš narod ni nikdar odrekel, ker se je vedno zavedal, da je morje okno v svet.

Tudi ta krivica je sedaj odpravljena. Slovenci imamo sedaj svojo pomorsko akademijo, kjer se naši gojenci vzgajajo v materinem jeziku in demokratičnem duhu.

Sola je bila ustanovljena oktobra 1945 zaradi tehničnih ovir pa se je začel pouk šele marca 1947. V prvem času je bil sedež šole v Semečeli pri Koprju. Ker so bili prostori neprimerni, je bilo to le začasno. Letos pa so popravili primerne prostore v Piranu, ki je mesto ribičev in pomorščakov. Tu ima sedaj pomorska akademija lep sedež in se bo lahko nemoteno razvijala. Pirančani so sprejeli v svoje mesto šolo bodočih pomorščakov z veseljem in velikim zadovoljenjem.

Sola ima tri oddelke: plovbenega, strojnega in ladjedelniškega. Vpišejo se lahko fantje in dekleta, ki morajo biti krepkega zdravja

Jadranu, da postanejo res pravi pomorščaki in dobri kapitanji. Obiskali bodo vso dalmatinsko obalo, s praktičnim delom na morju po dnevi in ponoči bodo utrdili znanje, ki so ga pridobili med letom v šoli.

Med našimi dijaki vlada za to šolo veliko zanimanje in se jih je za prihodnje leto mnogo priglasilo. Tudi naša dekleta hočejo spoznati svet in se ne strašijo morja. V šoli sta že od začetka dve gojenki, bodoči kapitanici, ki v ničemer ne zaostajata za svojimi tovariši.

In pluli bomo skoz' viharje
skoz' meglo, dež,
prek vseh meja,
in z nami pojde
naša domovina,
in njen ponos
in čast, hura, hura!
(Iz himne gojencev, ki so jo sami
spesnili in uglasili.)

Mladi godbeniki so obiskali vse istrske vasi

Pred dnevi je obiskala vse večje vasi istrskega okrožja mladinska pionirska godba iz Ljubljane.

zdelo zagonetno in zastonj sem skušal prodreti v ozadje te nenadne spremembe.

Oče je trdil, da morata dobiti tečno hrano, ker bi drugače med potjo vse izsrala in tako preveč izgubila na teži. Počasi pa se mi je začelo svitati in kmalu sem pogruntal, kakšen namen ima. Kmetje, posebno pa barantavci nabijajo sejmsko živino z raznimi tečnimi krmili, da pri tem na teži pridolajo. Ker sem imel pomisleke, me je oče učil:

«To ni greh! Med potjo se živina izhodi in utruji, posebno če trde ceste ni navajena kakor naša. Vsi mešetarji in prodajalci tako delajo. In potem — bog ve, kako dolgo ostane živina brez krme, posebno če daleč potuje».

Na predvečer je prikllel od župana:

«Za zopet so zvišali takse na živinske potne liste! Prekleta gospoda...»

Jaz pa sem moral na predvečer sejma opraviti še neko skrivno dolžnost. V mraku sem se tiho splazal v hlev, da vzamem od volov slovo, sam, brez vsake priče. Čimbolj se je sejem bližal, tem bolj me je skelela vsaka krivica, katero sem kdaj poprej voloma prizadel. Kajti

zelo zgodaj sem se naučil pretepati živino in kadar me je kaj jezilo, sem se pri vsakem najmanjšem povodu znašal nad njo. Prevzela me je neka neutешljiva miloba, napolnjena s kesom, in dolgo sem se jima privijal k natrpanima vampo-ma, se jima ovijal okrog mogočnih vratov, ju poljubljaj na oči in na slinasta gobca.

«Odpusti mi Jirs, odpusti mi Bavh...»

In vola sta menda razumela moj srčni izbruh. Puhala sta vame s toplo sapo, lizala me z raskavima jezikoma po rokah, po obrazu in pomirjajoče sopihala.

«Pri novem gospodarju bosta jedla samo deteljo.» sem jima priporjal.

Vola sta zadovoljno hrpala.

«Ne bo vama hudo...»

Drugo jutro je oče vola že napajal, ko sem jaz šele vstal. Bila sta tako sita, da je mati zatarnala: «Ali jima ne bo hudo?»

«Preden prideta na trg, se bosta že zravnala.»

Do trga je bilo dobre tri ure, zato smo se zelo zgodaj odpravili na pot. Na vzhodu je že svital sončni prihod, ali zarja se je dotikala šele najvišjih vrhov Karavank. Doline so bile polne težke megle iz tega

meglenega morja so kipela zaspana slemena hribovja. Vse to je pomenilo zopet lep dan.

Oče je vzel čedro, jaz pa lepo obrobjen, izrezljan prizemnikovec, ki sem ga bil nalašč za sejem pripravil. Ko sem prišel v hlev, je bilo vse pokonci; živina je slutila, da se bo nekaj posebnega zgodilo. Ko so zarožljale volovske oteve, se je nemir še povečal. Vola sta z očmi še enkrat obsegla ves temačni hlev, na drugem koncu je zamukala z otožnim glasom stara Bavha. Ona je rodila Jirsa, toda že davno se ni sta več poznala kot mati in sin; zdaj pa je zaslutila resnico. Jirs ji je takoj odgovoril z zategnjenim vekom, nakar je ves hlev zatrobil otožno poslovnico.

Družina se je zbrala na dvorišču, da se poslovijo od volov. Razkoračena sta hlastno mršila nozdrvi in vohala v daljavo, kakor bi slutila tuji zrak. Mati je z žegnano vodo prosila za srečo in blagoslov.

«Siromaka, toliko časa sta nam pridelovala kruh, zdaj pa gresta...»

«Mogoče jih pa nihče ne bo hotel kupiti!» jo je tešil moj osemletni brat.

«Za koliko si rekla?» je vprašal oče.

«Izpod tri jih ne daj!»

«Cenil jih bom pa tri in pol!» Družina je gledala za nami, ko smo se vzpenjali v hrib za hišo. Ko smo bili na vrhu, je mati zavpila:

«Izpod tri jih ne daj! Potem bomo rajši Bavho prodali!»

Preko hriba je skozi gozdove in mimo brežnatih kmetij vodila bližnjica do glavne ceste. Okrog nas se je budilo zgodnje vigradno jutro. Oglušale so se prve ptice, motro krotno frjotanje je huškalo skozi vejevje, nekje v globokem lesu je celo zaskovila sova. Čez pot sklonjeno vejevje se je šibilo pod zmurno slano, pod katero so se skrivali prvi poganjski prebujajoče se narave.

Čim nižje proti dolini sva prihajala, tem bolj se je narava prebujala. Od vej je kapala rosa, ruša je zeleneva, na obronkih so se odpirale vigradne rože.

Sončni žarki so prepanjali silvo meglo, ki se je umikala v nicino.

Medpotoma si je oče utrgal šop cvetočega vresja in ga zataknil za klovk. V samoti je še enkrat od začetka do kraja predelal ves načrt kupčije.

(nadaljevanje v prih. številki)

Jirs in Bavh

(Nadaljevanje s 3. strani)

smo bili sploh zoper prodajo vsakega teleta; naša čustva so bila pred gospodarskimi težavami.

Oče se je obrnil k meni: «Ne gre drugače, moramo imeti denar, sicer nas preženejo s hubi. Ti pojdeš z menoj na sejem in vsi drugi dobite pa odpustke.»

S tem je bila stvar zapečatena. Toda mene niti obljuba, da bom šel na sejem, kljub vsej mikavnosti ni mogla prav utešiti.

Nato smo z oranjem hiteli. Oče je s tem računal, da bi izhajal s čim lažjimi, cenejšimi junci in da bi od izkupička čim več ostalo. Vreme je bilo trajno lepo in do sejma smo do malega ostanka res skoraj vse preorali. Dva dni pred sejmom pa smo izpregli, da si žival odpočije.

Med oranjem sta vola pri nas zmeraj hujšala, toda to pot smo jima krmili samo seno in jima polagali mnogo lizanja, da sta bila vsak dan napihnjena kakor bobna. Zadnja dva dneva jima je oče posvetil vso skrb. Jedla sta skoraj samo lizanje, kuhan oves, krompir, kvas, sol. Meni se je to vse skupaj

Naša gruda

KMETIJSKA PRILOGA ŠTEV. 18

Priprava sodov posode, preše in kleti

Pridelavo dobrega vina je pomembno, da imamo poleg dobrega grozja, tudi pravilno pripravljene posode, drugo vinsko posodo, prešo in klet. Seveda je potreben tudi pravilen postopek pri prešnji in pravilno ravnanje z moštom.

Tem poglavju si bomo ogledali, kako to, kakšni morajo biti sodi, klet, klet, klet in kako moramo pripraviti klet, da bomo lahko rekli, da je vino res brez vsakih napak.

Ker pride pijača najbolj tesno v stik s sodi, je treba sodi pripraviti za največ časa v dotiko prav s vinom, kakor jo shranimo, je jasno, da ne sme imeti sod nobenega vonja ali privzetega vonja, nikoli, ako nočemo, da pride vonj ali okus tudi na pijačo. Pa ne samo vonj in okus, tudi vonj potegne pijačo vase! Zato moramo tudi vsa morebitna barvila sodov odstraniti, preden namo pijačo vanje.

Se umivanje, izkuhanje, izpiranje in luženje sodov ima to eden in isti cilj: odstraniti sode vsak vonj, okus in barvilo. Kako ta cilj dosežemo?

Če je bil sod, ki ga želimo pripraviti, šele pred nedavnim izpiranjem, in če nameravamo natočiti enakovrstno pijačo (torej v kateri smo imeli rdeče vino, ali mošt za rdeče vino), s pripravljeno sodo ni veliko dela. Natočimo čiste hladne vode, približno desetino njegove vsebine, strelo poleg tega vanj še nekoliko kamenčkov, začepimo veter začnemo sod počasi in premo valjati in postavljati izmenično zdaj na eno, zdaj na drugo. Čez čas iztočimo vodo in nato v sod svežo. Ta postopek izpiramo toliko časa, da je voda iz sode izlijemo, popolnoma brez vsakega vonja in okusa. Tem se prepričamo na ta način, natočimo v usta. Če ima voda okus ali vonj, ali če ni docela pripravljena, moramo izpiranje sode seveda nadaljevati.

Če pa je bil sod dalj časa pripravljeno, posebno če smo ga med časom izpiranja zažveplali, ne zadostuje izpiranje z mrzlo vodo, kajti okus izžveplanih par so se zajedli v sod in jih mrzla voda ne more odstraniti. Pač pa bi jih izlužili s pijačo bi dobila neprijeten okus po žveplu, ki ga je povrhu nemogoče odstraniti iz pijače. Moramo tak sod izpariti z mrzlo vodo, kateri primešamo neke, ali pa kako drugo lužilno sredstvo (na pr. kuhinjska sol).

Če moramo vliči v sod vrelo ter dobro zabiti, nato pa sod korenje sem in tja. Ker sili v sodu pijača para skozi vse špranje in luknje, moramo pri zaparivanju začelati špranje med dokoruznim ali kakim drugim sredstvom. Če pa ima sod prevelike luknje in luknje, se para v njem izpari, ter ga je treba dati v posodo in nato ponovno zapariti.

Če zaparjamo, da je treba vodo iz sode dokler je še vroča, je zaparivanje brez učinka! Nameravamo sod od rdečega porabiti za belo vino, ga moramo toliko krat s kropom in sodo izpirati, dokler ne izgine iz vode, izlijemo, poslednja sled rdečine enakomerno izparjenje z mrzlo vodo vsaj 3 do 5 krat ponovno izpiramo, v katerem naslednjem sod, v katerem

so sod ni bil dodobra čist, ko iztočen (seveda do zdaj izpiranje z vodo ne zadostuje) sode vrata, oziroma dno izvezemo, notranjost dobro odrgniti s kletjo, katero namakamo v vroči raztopini. Sele nato lahko izpiramo, izparimo in z mrzlo vodo izpiramo.

Če je sod plesniv, kar opazimo pri plesnobnem vonju, ki zaudarja, je treba predvsem uporabiti tako globoko je plesnoba že v les. V vsakem primeru moramo biti brezpogojno potrebni, sodu izvzamemo dno. Nato izpiramo, izparimo in z mrzlo vodo, kake barve je plesni-

vost. Če se nahajajo v notranjosti sode le tu in tam manjše površine plesni, ki je bele barve, zadostuje po navadi, da sod s trdo suho krtačo na teh mestih toliko časa drgnemo, da plesnoba docela izgine. Nato ves sod oribamo še s hladno vodo, vstavimo dno, izparimo tolikokrat, da vonj po plesnobi docela izgine ter končno z mrzlo vodo izplahnemo. Če pa je plesnoba že postala sive ali zelenkaste barve, je to znak, da se je vjedla že tako globoko v les, da je s krtačo ne moremo več odstraniti, marveč le z obličem ali s strugalom. Če pa so plesnoba mesta postala že rumenkaste ali rdečkaste barve, je plesnoba prešaba les ž etako globoko, da jo je sploh nemogoče odstraniti in tak sod za pijačo sploh ni več uporaben.

Tudi sod, v katerem smo imeli kis, za pijačo ni več primeren. Iz previdnosti porabimo tudi sode, ki so bili plesnivi in smo jih odpravili prvič raje za sadje, kot za vinski mošt, ker je pač pri sadjevcu škoda manjša, ako je sod vendarle ohranil nekaj plesnivega vonja.

Novo sode, oziroma sode, katerim smo vstavili novo dno ali nove doge, je treba pred uporabo ovinit, to je, izlužiti iz lesa tanin, ki sicer povzroča počrnjenje pijače.

Izluženje lahko izvedemo bodisi s sodnato vrelo vodo, s katero izpiramo sod toliko časa da postane voda (ki jo moramo še vročo iztakati!) popolnoma čista, brez vonja in okusa. Nato sod z mrzlo vodo nekolikokrat izplahnemo in uporabimo prvič, če le mogoče za sadjevec. Izluženje z mrzlo vodo se izvrši tako, da nalijemo v sod do vrha čiste hladne vode, pustimo dva dni, nato pa izlijemo to vodo in napolnimo sod s svežo. Tako po-

Kmetijski opravki v septembru

Je čas setve zimskih krmilnih rastlin. Osnova našemu gospodarstvu je živinoreja, ki pa zahteva dovolj sočne krme. Letošnja bogata košnja nas ne sme premotiti. Od najbolj upoštevanih krmilnih rastlin, katere pridejo v poštev sedaj, je detelja inkarnatka (enoletna detelja). Sejemo jo po strniščih posevkih samo ali pa med koruzo «Cinkvanti», repo ali v hribih med ajdo. Inkarnatka nam do zgodnje pomladi daje zeleno krmo.

V septembru sejemo strnišno repo. Začnimo s spravljanjem zelene koruze, pri tem pazimo, zlasti letos, da bo krma suha. Tudi pri shranjevanju krmilne pese pazimo, da se poprej dobro posuši. V sled vlažnega vremena je krompir zelo podvržen gnilobi, katero preprečimo, če zaprašimo krompir z «Karzanom» (na 300-400 kg praška). Gnitje pri krompirju, repi, pesi in korenju preprečimo na ta način, da potresemo med gomoljčnice in korenčnice živo apno v prahu, ki ni drag in si ga lahko nabavi vsak kmetovalec. Na 300 kg krompirja ali korenja potresemo 1 kg apna. V žitnih shrambah uničujemo žitnega molja in žužka z ogljikovim žveplecem.

Vrtnarstvo

Se je čas sejati solato, endivijo, peteršilj, špinačo, motovilec, redkvice, majsko čebulo. Te povrtnine sejemo v sončnih zavetnih legah. Podaljšamo rastlinsko dobo pri paradižnikih, jedilnih bučicah (cukete), kumaricah in papriki s tem, da jim pognojimo z vodo kateri smo dodali nekaj apnenega nitrata (norveški soliter-na 100 l vode 10 dkg nitrata) ali z razredčeno gnojnico. Na enak način pospešimo rast špinači, radiču in zeleni. Presadimo na stalno mesto zimsko zelenjavo (cvetačo, brokoli, zelji). Nadzemelske dele belušev (špargeli) odrežemo tik nad zem-

stopamo 14 dni, po potrebi pa še dalj — dokler voda ni popolnoma čista.

Pravočasno je treba poskrbeti tudi za dovoljno število vev, zamaškov in čepov, namazati obroče z minijem in lakom, peto vijaka v sodovih vratcih pa s parafinom. Pri roki moramo imeti tudi nekaj cementa ali kake dobre zmesi za začelavanje špranj pri sodih, ki puščajo.

Nadalje je treba skrbno očistiti, to je po potrebi s krtačo in vročo sodnato vodo oribati, nato pa z mrzlo vodo izprati sadni mlin, prešni koš in vso posodo, s katero pride mošt v dotiko. Kajti ne samo sod, marveč tudi nesnažna in celo plesniva preša, mlin ali posoda nam lahko pokvari pijačo — in to ne — popravljivo! V tem oziru ne pomejmo biti nikdar dovolj natančni in skrbni in se vsaka malomarnost hudo maščuje!

Obroč pri prešnem košu in vse železne dele pri sadnem mlinu sveže prelakirajmo z lakom, ki ne sme imeti vonja, niti ne sme biti razjedljiv ali kakor koli, odstranljivi. Če takega laka ne dobimo, je bolje, da samo odrgnemo rjo in namažemo železne dele z jedilnim oljem.

Končno moramo tudi klet pravilno pripraviti za pijačo. To se pravi, odstraniti moramo iz nje vse prazne sode in vso navlako, ki se je tekom leta nabrala, nato pa stene in strop dobro omešči. Enako očistimo tudi tla in podlage za sode. Obenem treba klet dobro prezračiti. Samo po sebi je umljivo, da ne sme niti klet sama, niti nobena v njej se nahajajoča stvar zaudarjati po plesnobi ali po kakem drugem vonju, ki bi se ga seveda tudi v tako klet shranjena pijača takoj navzela.

B.

Postranske gozdne vrste drevja

Topoli

Sodobna industrijska uporaba lesa je pred nekaj desetletji takorekoč odkrila topol in ga uvrstila med najpomembnejše drevne vrste. Topole so pričeli gojiti, kot vsako drugo poljedelsko kulturo in izkazalo se je, da je njihova gojitev zelo donosna tudi v primerjavi z ostalimi poljedelskim iskoriščevanjem zemljišča. Glavna vršina topolov je namreč hitra rast. Povprečen prirastek lesa na leto in na hektar znaša pri topolu od 12 do 15 kubnih metrov. Pri ugodnejših razmerah zemljišča in podnebja pa doseže prirastek celo 25-30 kub. metrov na leto in hektar. Povprečen prirastek pri drugih vrstah drevja ne prekaša v istem merilu 3-4 k.m.

Pri nas nimamo sicer obsežnih področij, ki so primerna za gojitev topola če izvzamemo nekatera obmorska močvirja. Kljub temu pa lahko uporabljamo to drevo v mnogih primerih. Dobro nam služi topol tudi za protivetrovne pasove, da ne govorimo o sorazmerno hitrem uspehu pri nasadih, ki nam služijo pri obsenčevanju in okraševanju določenih objektov.

Topolov imamo več vrst; vsaka vrsta pa nam nudi mnogo različnih, ker se topoli zelo radi medsebojno križajo. Pri nas je najobičajnejši domači črni topol (Populus nigra) ter beli topol (Populus alba), ki se razločuje od prvega predvsem po finejšem belcm lubju. Iz severne Amerike je prišel k nam kanadski topol (Populus canadensis), ki se razlikuje od prejšnjih po piramidalni obliki in lepi zeleni, včasih rdečkasti barvi listja. Slednji je primer zlasti za celulozni material, medtem, ko uporabljajo les ostalih dveh v mizarstvu. Notranji deli pohištva iz topola so n. pr. mnogo bolj odporni proti črva-

vitvi kakor pa smrekovina ali jelovina.

Topolove sadike lahko pridobivamo v drevesnici potom semena. Naj omenimo ob tej priliki, da rodi vsako drevo topola velikanske količine semena (10-20 milijonov!) in da se zaradi tega topol zelo rad širi na goličave, seveda, če so zato dani ugodni pogoji. Ker razmnoževanje s semenom v drevesnici nudi razne nedostatke, se bomo primerneje posluževali sadik. Ker razmnoževanje s semenom v drevesnici nudi razne nedostatke, se bomo primerneje posluževali sadik, ki smo jih pridobili na naslednji način: Ko smo zbrali lep topol zaželeno vrste (4-5 let starosti), odrežemo primerne ne pretanke in ne predebele veje. Vrbove vej in 30-40 cm dela veje v bližini stebila moramo odstraniti, ostalo vejo pa prerežemo na 25-30 cm dolge palčice. Tako pripravljene palčice posadimo v dobro pognojeno zemljo (15-20 cm globoko)

LEPA PLEMENSKA SVINJA

in sicer v vrstah, kjer imajo sadike 20-25 cm razdalje ena od druge, vrsta od vrste pa 0,80-1 m. Sadika od sadike ima lahko tudi okrog 40 cm razdalje v vrsti sami; med vrstami bomo v tem primeru pustili le 60 cm. Dobro je da pred saditvijo razkužimo sadike s škropivom, ki ga pripravimo na isti način kakor antipeteronsporično brozgo za škropitev trt (2% modre galice).

Sadike, ki smo jih dali v zemljo spomladi bodo godne že naslednjo jesen ali pomlad za presaditev na stalno rastišče. Največkrat se dogaja, da sadijo topole preveč na gosto. Zapomniti si moramo dobro, da potrebuje topol mnogo luči in sonca. Napačno bi bilo tudi saditi na gosto, računajoč s tem, da bomo nasad pozneje redčili. Med sadiko in sadiko moramo zaradi tega pustiti najmanj 4 m prostora. Če sadimo topole v razdalji 2 m, medtem ko morata biti vrsti v razdalji 3 metrov. Bližnji dve vrsti pa ne smejo v tem primeru biti v manjši razdalji od 9-10 m. Po možnosti naj imajo vrste smer sever-jug, da bodo tako rastline deležne več luči in sonca. Le v slabših zemljiščih lahko sadimo nekoliko gostejše.

Topol ne zahteva po nasadu velike nege. Dobro je vsekakor, da v prvih letih njegovega življenja odstranimo škodljive poganjke iz spodnjega dela stebila.

Po 10-12 letih bomo iz topola že pridobili prve sortimente za celulozo in papir. Vsako drevo bo tehtalo najmanj 7-9 stotov. Na enem samem hektarju bomo pridelali okrog 150 stotov celuloznega lesa. Za druge uporabe (mizarstvo, vezane plošče itd.) bomo morali seveda čakati več časa, a vedno neprimerno manj kot za vsako drugo drevno vrsto.

Ponekod izrabljajo topolovo listje zlasti za zimsko krmo ovac. V tem primeru bomo držali topol v nizkih gozdovih. Drugje uporabljajo topole tudi kot žive kolje v vinogradništvu.

Velike zasluge nam nudi topol pri utrjevanju nestanovitnih strminskih zemljišč.

Topola zasluži zaradi njegovih vrlih vsekakor večjo pozornost s strani naših kmetovalcev. To velja zlasti za istrsko okrožje.

Dr. S. O.

na. Pred trgatvijo merimo z «moštometrom» količino sladkorja v moštu. Takoj pri trgatvi ločimo zdravo grozdje od bolnega.

Kletarstvo

Klet naj bo pripravljena za sprejem novega vina. Iz nje odstranimo vso nepotrebno šaro. Čistoča je prvi pogoj kletarstva. Posoda, vinske, stiskalnice in sploh vsi pripomočki za trgatve morajo biti čisti in razkuženi. Ko je klet že dobro prečiščena, jo moramo še zažveplati, nakar jo prezračimo. Če je klet premrzla, jo moramo prezračiti le ob toplih urah.

LEPO OBETA LETOS GROZDJE V ISTRI — DOVOLJ BO VINA

Vzreja mlade goveje živine

Vzroki volčiča pri govedu

Vzreja res dobičkanosne govedu pa je sposobnost, ki zahteva pridnosti, točnosti, potrpežljivosti, skrbnosti in opazovanja rejca. Pomniti moramo, da potomci dobrih plemenskih živali prinesejo s seboj na svet kot dediščino staršev le dobro podlago za poznejši razvoj telesnih oblik, za zgodnjo zrelost, za mlečnost, za dobro izkoriščanje krme itd. Vse te sposobnosti pa mora rejec šele vzbuditi v mladem živalskem organizmu, kar pa doseže le s pravilno nego, krmo, pašo in higiensko urejenimi hlevi. Same se te sposobnosti brez odvelovanja rejca ne razvijejo, ali pa se razvijejo le pomanjkljivo. So kot dobro seme, ki pade na slabo zemljo ali v senci. Ni resničen samo pregovor da krava pri gobac molze, ampak znano je tudi, da gre tudi pasma skozi gobec.

Da se nam reja izplača, moramo stremeti za tem, da zredimo čim več dobrih telet s čim manjšimi stroški. Pri tem pa ni na mestu prevelika varčnost ali celo skopost. Rejec goveje živine si mora zapomniti enkrat za vselej, da rabijo teleta za razvoj mnogo mleka in čim več časa, kajti prehrana v zgodnji mladosti je podlaga za donosnost odraslih živali. Kar smo zamudili pri teletu, tega ne moremo več popraviti pri kravi.

Zalostno je, kako vzrejamo mlade živali kar brez pravega cilja, brez prave ljubezni in zanimanja. Takoj po porodu vidimo teleta dobrih staršev, da imajo lepo razvit širok križ in hrbet, močna prsa, dobro oblikovana rebra, vitko telo. Če jih pogledamo pri dobrem reju čez 6 do 10 mesecev, so še istih oblik, le težja in večja so postala. V slabih, zanikrnih hlevih pa postanejo prava strašila, so suha, shujšana, hrbet koričast, morda celo sedlasto vlekcnjen, rebra potlačena, trebuh velik kakor sod sega malodane do tal, dlaka pa je skuštrana in brez leska. Ali naj pričakujemo od take živali velikih koristi? Nikakor ne! V prvem primeru smo trud, čas in denar dobro naložili, v drugem pa je zanikrnost ali nevednost in skopost rejcu le škodovala, ker taka žival ne bo nikdar dobra ne za mleko, ne za delo, še za meso ne. Ostala bo vedno le blago nižje vrste.

Ze pri prvem dihu novorojenca prične dober gospodar skrbeti za mlado bitje. Takoj po porodu je povrženo tele v nevarnosti, da se potom popkovine okuži z nevarnimi klicami. Popkovina se pri večini porodih sama odtrga od plodnice. Pri lažjih porodih, kjer ostane popkovina še nepretrgana, jo je treba kake štiri prste pod popkom prevezati z razkuženo vrvice in nato pod prevezo odrezati s razkuženimi škarijami. Odrtni oziroma odrezani ostanek popkovine naj se dnevno enkrat ramaže z jodovo tinkturo, dokler se popolnoma ne posuši. V hlevih, kjer se pojavljajo izgube telet zaradi popkovnih okužb, je treba teleta pri porodu položiti oziroma vloviti na prekuhano rjuho, nato pa na omejen način poskrbeti za popkovino. Obnašanje krave pokaže, kako naj postopamo z novorojencem, da ga očistimo sluzi in mokrote po koži. Navadno zahteva mati mladič v svojo bližino. Zato ga položimo pred kravo, posujemo z otrobi, katerim pridenemo žličko soli, da ga krava dobro obliže in s tem obnovi krvotok v mladem teletu. Če pa mati ne kaže zanimanja za svojega mladiča, ga moramo odrgniti in posušiti s suho slamo, nato pa ga položimo na dobro nastlano suho ležišče, zavarovano proti prepihu. Materi pa postrežemo z mlačnim otrobovim napojem, ki ga malo osolimo kot okrepilo za iztrebljenje. Za rejca pa je napočil čas, da se odloči, kako bo tele hranil, ali ga bo pustil sesati ali pa ga bo napajal umetno iz napajalnika. Oba načina sta dobra, vendar so se naprednejši živinorejci odločili za napajalnik.

Pri vzreji s sesanjem poznamo dva načina: poljubno sesanje brez nadzorstva ter sesanje ob določenem času s pripuščajem. V prvem primeru lahko pustimo tele prosto pri kravi ali ga privežemo za tako dolgo vrvo, da lahko doseže vime, kadar se mu zljubi. V drugem primeru pa tele odstranimo od matere

in ga pripuščamo pod kravo samo ob določenem času. V vseh primerih pa je treba vime po sesanju, tako vedno ob istem času dobro izmolsti, da mleko ne zastaja v mlienu in ne povzroči vnetja mlečnih žlez. To škoduje zdravju teleta, pa tudi vpliva na poznejšo mlečnost krave. Kadar sesa tele pri kravi, pomolzejo nekateri rejci kravo še prej kakor pristujejo telička, da dobi potem bolj mastno mleko.

Drugi pa pomolzejo le dva seska. Za napajanje rabimo primerno golido, najboljša je pločevinasta, ki se da dobro osnažiti, ali pa posebni napajalnik, prirejen nalašč v te svrhe z gumijastim seskom.

Poljubno sesanje je naravno in enostavno ter da malo dela. Tele pije kadar hoče in kolikor hoče. Motnje v prebavilih so pri tem bolj redke. Seveda i. ta način hranjenja tudi slabo stran. Tako nikdar ne vemo, kolik mleda tele popije, ker nikdar do zadnjega ne posesa in dobi tako le manj mastno mleko. Obstaja možnost, da se preveč napije in čli. Vimeni morajo biti pod stalnim nadzorstvom, ker tele pije lahko tudi mleko, ki vsebuje bolezenske klici. Slednjič nam tako tele kakor krava dela težave pri odstavljanju.

Napajanje omogoča, da brez težav nadomestimo polnomastno mleko s posnetim in da mleku lahko dodajamo mlečne nadomestke. Teletu dajemo le toliko mleka, kolikor vemo po izkušnjah, da ga potrebuje z ozirom na svojo starost, težo in namen, za katerega ga hočemo rediti: za prodajo mesarju, za pleme ali za rejo kot delovno žival. Pri napajanju takoj opazimo, ali pije tele brez teka, ali pušča mleko, in slednjič ga tudi veliko laže vzredimo, če bi morda krava obolela ali celo poginila. Ta način vzreje je mnogo bolj gospodarski kakor prvi.

Napajanje pa zahteva veliko snago, na kar ljudje radi pozabijo. Predvsem moramo paziti na to, da zlasti prve tedne dajemo teletu piti vedno le telesno toplo mleko, to se pravi, brž ko smo ga namolžili.

Množina mleka, ki ga tele potrebuje za svoj razvoj, je odvisna od tega, v kakšne svrhe nameravamo žival rediti, od njegove velikosti, od pasme, spola, starosti, pa tudi od velikosti želodca. Želodec novorojenca je slabo razvit, zlasti kapica, devetogub in vamp; le sirščenik, v katerem se vrši prebava mleka, je razmeroma velik. V prvih dnevih ima prostora za približno en liter mleka. Vsled tega moramo dajati teletu le po en liter mleka po štiri do petkrat dnevno.

Glede prvega mleka — mlezve — je važno sledeče: to mleko ima za mlado žival posebno vrednost, ker vsebuje množico beljakovine in soli. Pospešuje preosnovo v telesu in počisti mlado črevesje od smolkaste črevesne vsebine. S svojo zdravilno obrambno močjo pa varuje mlado telo pred škodljivimi klicami. Ni pa rečeno, da je uživanje tega mleka teletu neobhodno potrebno. Nekateri rejci uporabljajo to mleko v druge svrhe, teletu pa dajajo v prvih dnevih piti mleko drugih mladolčnih krav.

V drugem tednu dobi tele dnevno tri do štirikrat po 1 do 1,5 l, v tretjem samo še trikrat dnevno po 2 do 2,5 l mleka. Od tretjega tedna dalje dajemo teletu piti le po trikrat dnevno, toda množina mleka mora biti vedno večja, dokler naposled ne doseže 4 litre na obrok. Koliko časa naj dobiva tele mleko, je odvisno od gospodarskih razmer in od tega, v kakšne svrhe smo tele določili. Zapomniti si moramo le, da mleko teletu vedno korist.

Vzrejo telet delimo v tri dobe: V čas sesanja oz. napajanja, v čas odstavljanja in v dobo po odstavitvi. Čim dalje traja prva doba, tem močnejša postane žival. Dobri rejci plemenskih bikcev jih hranijo do enega leta s polnomastnim mlekom. Na vsak način ne smemo odtegovati teletu v prvih 4 do 6 tednih polnomastnega mleka. Teleta, ki jih dolgo hranimo z mastnim mlekom, razvijejo dosti boljše sirščenik, ki ohrani tudi pozneje večjo zmožnost za prebavo beljakovin. V naprednih živinorejskih krajih dajejo teletom 2 do 3 mesece polnomastno mleko, bikcem, določenim za pleme, pa še dalje. Nato pričnejo polno mleko nadomeščati posnetim, katerega jim dajejo.

Samo še nekaj mesecev, množina je različna. Ravna se po telesni ki teži, znaša približno eno šestino teže teleta. Tako dobi na primer 35 kg težko tele — do 7 litrov, 50 kg težko tele okrog 8 litrov in 65 kg kg težko okrog 11 litrov posnetega mleka na dan.

Ko je tele 14 dni staro, mu ponudimo malo dobrega sena. Pri štirih tednih ga že povzije približno pol kilograma dnevno. Tek po senu mu vedno bolj narašča. Po treh mesecih ga poje 1 in pol kg, s štirimi meseci 2 do 2,5 kg, s šestimi meseci 3 do 4 kg in z dvanajstim meseci po 4 do 5 kg dnevno. Poleg sena mu dajemo po prvem nasecu iz nizkih malih jasel ali iz koritca, postavljenega na tla, dnevno po četrt kg dobrega ovsenega zdroba. Po nekaj tednih mu primešamo enako množino tudi v mleku, tako da dobi dnevno po pol kg takega zdroba. Oves in seno morata biti dobre kakovosti. Seno naj bo dobro suho, košeno na suhih, gnojnih travni-

(Nadaljevanje na 7. strani)

Ojačevanje slabičev

Če oslabi tudi pridnemu čebelarju sem ter tja kakšen plemenjak, ni to nič posebnega. S tem mora vsak čebelar vedno računati. Dolžnost umnega čebelarja pa je, da oslabelemu pomaga. In tu nastane vprašanje, na katero si marsikdo v začetku svojega čebelarjenja ne zna odgovoriti.

Kako naj si čebelar v takem slučaju pomaga? Najlažja in najkrajša pot je, da oslabiljencu pridružiš kak drugi plemenjak, ker prav močan panj prekosi dva do tri slabičev. Pomni pa vedno, da pomeni beseda ojačiti, kakemu slabiču pomnožiti čebelno družino s pomočjo drugih krepkejših plemenjakov. Predno začnemo z ojačevanjem, moramo pomisliti, ali je za to opravilo primeren čas. Panji morajo biti močni pred glavno pašo. V tem pravcu vrši umni čebelar ojačevanje oslabilin panjev. Pravilno je, da se slabiči ojačijo okrog 14 dni, pred dobro pašo.

Močan panj z lahkoto prenese, ako mu odvzamemo nekaj njegove družine in jo dodamo slabiču. Oba bosta potem živela. Kako naj pri čebelah to odjemanje in dodajanje vršimo? Na več načinov:

1. S prestavljanjem panjev. — Okrog polдне lepega sončnega dne, ko so vse čebele na paši, vzdignemo plemenjaka in ga postavimo na prostor slabiča, slabiča pa na prostor plemenjaka.

2. Z ometavanjem tujih čebel. — Odpremo enega ali več močnih panjev, ometemo iz nekaterih satnikov čebele v zabojček, ga s pokrovom pripravimo, da morejo iz njega starejše čebele odleteti, mlade pa ostanejo v zabojčku. Te pokropimo z redkim medom in jih vsujemo slabiču v priprto prazno medišče ali pa za okence njegovega medišča, ko smo privzdignili njegovo zaklopnico. Matice seveda ne smemo odvzeti nobenemu plemenjaku pri ometavanju.

3. S pridevanjem zrele zalege. — Hitro in lahko ojačimo slabiča, ki ima sicer dobro matico, a malo čebel, ako mu pridevamo polagoma iz drugih krepkih panjev po en satnik že zrele zalege. Paziti pa moramo, da jih ne pridenemo več, kakor jih more slabič gosto obsesti. Njegovo prazno satje, ki ga pri tem sproti odjelmemo, porazdelimo med druge plemenjake. Satnike z zrelo zalego postavljaj le v gnezdo, da

Ako postane koža pri goveji živini nekoliko manj gibčna in trda, pravijo naši živinorejci, da ima volčiča. Ako naberemo tako kožo v gubo, čutimo pod prsti, da je koža bolj groba in manj prožna, kakor po navadi. Ta pojav označuje vsak živinorejec za volčič, ki pa v re-

služni ni nič drugega, kakor to, da so spodnje plasti kože slabše prekrvljene. Ta pojav pa ima le redko svoj izvor v kožnih boleznih. Ako govedo nič ne čistimo, ako pustimo živino brez strehe na planinah skozi celo poletje, se prav

lahko dogodi, da postane koža manj gibčna in manj prožna. Največkrat pa je kriva pri govedu slabokrvnost. Ta bolezen se pojavlja navadno bolj pri suhih kravah. Po navadi je znak nepravilnosti v notranjih delih telesa. Ako odstranimo notranji vzrok, izgine tudi volčič.

Dati natančna navodila, kako naj se te notranje obolenosti v vsakem slučaju zdravijo, je tu nemogoče. Tudi so nekateri teh boleznih splošno neozdravljive. Če opazi živinorejec, da je koža kakšne njegove živali manj gibčna, kakor običajno, naj ukrene takole:

Poskrbi naj za dobro negovanje kože. Daje naj živali boljše krmno in dnevno po eno žličko klajnegaplina. Kožo naj dnevno drgne s kajo oljnato snovjo, potom drgnjenja dosežemo namreč, da se dotični del kože bolje prekrvi. In na ta način preženemo namišljenega volčiča, ako bi ne žival bolehal na kakih drugih notranjih boleznih, kar pa mora ugotoviti le živinozdravnik.

rile slabičevi matici, ker s polnim želodcem so tudi stare čebele po hlevne in krotke. Tako prenašanje tolikokrat ponovimo, kolikorkrat se nam zdi potrebno v ojačevanju slabega panja.

5. Z uničevanjem slabih matic. — Kjer se prepričamo, da ima slabič matico, od katere ne smemo nič prida pričakovati, je najbolje, da jo uničimo in satnike s čebelami vred porazdelimo med druge plemenjake. S tem si sicer znižamo številko panjev, a ojačimo pa druge plemenjake. Ti nam lahko kaj naberejo, dočim bi nam slabji v nobenem slučaju ne dal dobička.

Seveda je treba pri vseh opravilih ravnati previdno in mirno, drugače si lahko vse pokvarimo. Dr. B.

ga čebele gotovo zasedejo. Drugače bi se zalega lahko prehladila in bi pričela gniti. Močnim plemenjakom z odvzemanjem ne škodujemo, ampak celo koristimo, ako jim odjelmemo pravico in ob prvem času.

4. S prenašanjem čebel. — Nekateri čebelarji pomažejo pitalno koritce z medom, položijo ga zvečer na okno plemenjaka in ga čez nekaj minut, ko je koritce polno čebel, odvzamejo in takoj vtaknejo slabiču pod gnezdo. Mlade čebele ostanejo v novem domu, stare pa drugi dan odletijo v svoje prejšnje domovanje, ne da bi kaj žalega sto-

LEPI VINOGRADI V ISTRI

Vprašanja in odgovori

A. P. IZ VELIKE BUKOVICE: V našem kraju dela bramor letno veliko škodo na njivah in travnikih, krompir nam je ta mrčes čisto uničil. Ali je kako sredstvo proti njemu?

ODGOVOR: Boj proti bramorju je zelo težak. Malo sredstev imamo proti njemu in še te po navadi opuščamo. Kadar orjemo oziroma kopljemo krompir, pobijmo vsakega, ki ga dobimo. Tudi vrane in druge ptice jih pri oranju precej uničujejo, zato jih ne podimo z njive. Velik sovražnik bramorja in vsega podobnega mrčesa je krt. Ne pobijamo ga, čeprav nam dela na travniku neprijetne krtine.

Edino sredstvo, ki ga lahko rabimo povsod, tudi na travnikih, in ki nam pri velikem razširjenju bramorja gotovo pomaga, je sledeče: V jeseni zakopljemo na več mestih njive, ali travnika, srednje globoko manjše kupe gnoja in jih dobro potlačimo in pokrijemo z zemljo. Bramor kmalu začuti prijetno toploto gnoja (boljji je

konjski gnoj, kot goveji), se naseljuje vanj in tam tudi prezimi. Zgodaj spomladi te kupe odkopljemo in bramorje pobijemo. Seveda ne smemo z odkopavanjem zamuditi, sicer bi se bramorji prej razlezli.

M. A. IZ SALEZA: Imam mlado trte 6, 7 in 8 let stare; petkrat sem jih škropil, a mnogo trt je, ki pade, dasi imajo grozdje, ki pa so beli, kakor listje. Kaj naj napravim, da jih ozdravim?

ODGOVOR: Vaše trte bolujejo od bledici. Vzrokov tej bolezni je več. Na pr. slaba porlaga, preveč apnenca na zemlji, stalna vlaga, itd. Zvrok je, so ahklo različni v istem vinogradi, du, in celo v isti vrsti. O tem se lahko sami prepričate, ker so gotovo nekatere trte zdrave, druge pa bolne. Ker nam ni povod boleznega znan, vam ne moremo dati točnega nasveta, kako bi bilo trtam pomagati.

T. V. IZ SUHORJA: Pod mojimi hlevom imam nekoliko sadnih dreves, ves, ki so pa usahnila. Nekdo mi je rekel, da so usahnila, ker se je v stevala k njim gnojnica. Ali gnojnica res škodi sadnemu drevju?

ODGOVOR: Cisto mogoče je, da se je ravno gnojnica kriva, da so usahnila sadna drevesa, kljub temu, da gnojnica koristi sadnemu drevju. Gnojnica se namreč ne sme stekati k sadnemu drevju, temveč naj se steka v gnojnično jamo, kamor spada.

Z gnojnico pa sadnemu drevju lahko gnojimo in sicer je najugodnejši čas za gnojenje z gnojnico zima ali pa prav zgodnja pomlad. Paziti pa moramo, da ni gnojnic pregosta, premočna, vsled česar je najboljše, da jo razredimo z vodo ali pa polijamo gnojnico takoj po dežju, ko je še zemlja razmočena. Vendar svetujemo gnojiti vedno z razredjeno gnojnico.

BUINO RASTE PELIN PO NASEM KRASU

Razvoj poljskih sindikatov

Zgodovinski sindikalnega gibanja v Sloveniji še ni bila zabeležena tako velika delavnost kakor danes. Kljub temu se niso poljski sindikati razvijali tako hitro vloga v družbeno-političnem in gospodarskem življenju. Pred drugo svetovno vojno so bile sindikalne organizacije v Sloveniji in razcepljene. Niso bile razvijene samo po politični, ampak tudi po nacionalni in verski pripadnosti.

Eni in isti industrijski panogi niso imeli več desetih sindikalnih organizacij. Tako so kovinarji imeli 9 sindikatov z 62.000 člani, železničarji pa devet, učitelji pa dvajset.

Obstajal en sam sindikalni centralni odbor. Razdor med njimi so povzročili buržoazni elementi in posestniki, ki so izkoriščali delovnega razreda v svojo korist.

Najmočnejši sindikalni centralni odbor je bila centralna komisija sindikatov. Na čelu so bili reformisti iz vrst stare poljske socialdemokratske stranke. Leta 1939 je ta centralna štela 237.000 članov. Veliko v njej je imela tudi Poljska zveza sindikatov, ki je bila zasnovana na nacionalističnih in oportunističnih načelih. Ta zveza je imela okoli 45.000 članov. Poleg teh so obstajali še Krščanski sindikati, ki so bili tesni zvezi s katoliško cerkveno. V njih je bilo 67.000 članov. Pred vojno so, tik pred vojnjo, pristajali na organiziranje fašističnega zvezo sindikalnih organizacij.

Skupno število sindikalistov devetdesetih let nazaj je znašalo približno 888.000. Večji del delovnega razreda je ostajal izven sindikalnega pokreta, ki so jo organizirali komunisti, je zadela na ogorčen odzivi voditeljev vseh tedanjih sindikatov. Sele po osvoboditvi Poljske nemške okupacije in v ustvarjanju nove, svobodne in demokratične države, se je pričelo enotno sindikalno življenje.

Od prvega početka so se Enotni sindikati vključili v borbo za novo poljskega narodnega gospodarstva in preureditev države novih demokratičnih načelih. S tem so vložili vso skrb v izboljšanje življenjskega standarda delovnega razreda so si sindikati pridobili veliko zaupanje delovnih ljudi. Tako je naraslo število sindikalno organiziranih delavcev od leta 1945 do aprila 1948 od 644.000 na 2.000.000 članov.

Upravičeno je razcepjenost delovnih sindikatov. Sindikalna organizacija kovinarjev šteje danes 1.000 članov, namesto prejšnjih organizacij gradbenih delavcev 1.000 člani, je osnovana sedaj nova zveza gradbenih delavcev z 1.000 člani. Zveza železničarjev šteje 399.000 članov itd.

Poljski sindikati imajo veliko vlogo v hitri obnovi dežele, v izvedbi agrarne reforme in organizacije, v težki in srednji industriji, in drugih panogah industrije in proizvodnje. Poljski sindikati so se postavili na čelo delovnega tekmovanja ljudstva za doseganje triletnega plana v obnovi in razvoju narodnega gospodarstva. Ta uporna in vztrajna borba za povečanje proizvodnje, za porazreditev izkustev najboljših delavcev, je pripomogla k uspešni izvedbi prvega leta triletnega plana.

Industrija premoga, kovine, metalurgije, gozdarska industrija in elektro-industrija so prekoračile plan leta 1947. Z uspehom so izpolnile plan kemijska, tekstilna in elektrotehnična industrija. Tudi državne železnice so prekoračile svoj plan. Mnogo je storjenega tudi z graditvijo novih stanovanjskih zgradb.

Vzporedno z aktivnim sodelovanjem v razvoju gospodarstva, pazijo sindikalne organizacije, da ustrezajo vsem potrebam delavcev in nameščencev. Veliko pažnjo polagajo kulturno-prosvetnemu delu in športu.

Tisoče delavcev najde zatočišče v sindikalnih sanatorijih in letoviščih. V kroških skrb za dvig družbeno-političnega in kulturnega nivoja delavcev. V umetnosti sodeluje na tisoče delavcev. Tako je na festivalu gledaliških diletantskih družin v preteklem letu sodelovalo 40.000 članov sindikata. Samo ena zveza - kovinarjev - je imela v za-

četku tega leta 34 kulturnih domov 457 krožkov, 204 knjižnic, 136 orkestrrov in 122 pevskih zborov. Fizkultura je predvsem priljubljena delavski mladini.

Poljski sindikati aktivno sodelujejo v političnem življenju dežele. V času volitev v poljski parlament so se sindikati vključili v blok demokratske stranke. Vodeč neprestano borbo proti poljski reakciji in njenim pokroviteljem v ZDA in Angliji, podpirajo poljski sindikati politiko demokratske vlade, ki ščiti suvereniteto Poljske, tesno sodelovanje s SSSR in demokratičnimi deželami, kakor tudi borbo za mir v svetu.

Mnogostransko delovanje poljskih sindikatov dokazuje, da so te sindikalne organizacije postale v kratkem času važen činitelj v družbeno-političnem in gospodarskem življenju dežele in da jim je uspelo pridobiti si zaupanje širokih delovnih plasti.

LESNA INDUSTRIJA V JUGOSLAVIJI

Država podpira kulturno delo ESJ

S sklepom vlade FLRJ je dodeljeno Centralnemu odboru Enotnih sindikatov Jugoslavije 400 milijonov dinarjev kot pomoč za kulturno-prosvetno delo v sindikalnih organizacijah. Ta ogromna vsota, ki jo daje država v drugem delu petletke za kulturno delo sindikatov, jasno govori, kako ogromno pozornost posveča ljudska država kulturnemu napredku delovnih množic, v prvi vrsti delavskega razreda.

Poleg pomoči kulturno-prosvetnim društvom, knjižnicam, poleg nagrad itd., bosta iz tega fonda zgrajeni dve sindikalni šoli, od teh

ena v Sloveniji in druga v Bosni, 34 domov kulture, in sicer v Srbiji 9, na Hrvaškem 10, v Sloveniji 5, v Makedoniji 5, v Crni gori 1 in v Bosni 5. Popravilo se bo 108 že obstoječih takih zgradb in delavskih klubov. V Sloveniji bo opremljenih 100 novih rdečih kotičkov, zgradilo se bo nekaj lesenih zgradb za kulturno-prosvetno delo gozdnih in poljedelskih delavcev.

Razumljivo je zato, da bo to delovanje Zvezne vlade postalo nov izvor delovnega poleta in socialističnega tekmovanja v delovnih kolektivih.

Vzreja mlade goveje žinine

Nadaljevanje s 6. strani)

kih, pomešano z deteljo ali lucerno.

Z odstavljanjem začnemo s 4-6-12 tedni, kar je odvisno pač od gospodarskih prilik, na ta način, da teletu odtegnemo dnevno pol do 1 liter polnega mleka in ga nadomestimo s posnetim. Namesto odtegnjene maščobe pridenemo 50 do 60 gr lanenega semena na liter posnetega mleka. Ko pa je telet staro 5-6 mesecev, prenehamo tudi s posnetim mlekom, tako da mu ga dnevno odtegnemo po pol do en liter. Zato pa naj dobi dodatke močnih krmil raznih vrst in male množine mineralnih soli (živinska sol, klajno apno).

Za teleta napravimo v hlevu majhno stajico v izmeri kake tri m² z nekaj letvami ali deskami, kjer se teleta lahko prosto giblje če pa imamo več telet, napravimo za vse skupno ogrado ali stajo, seve-

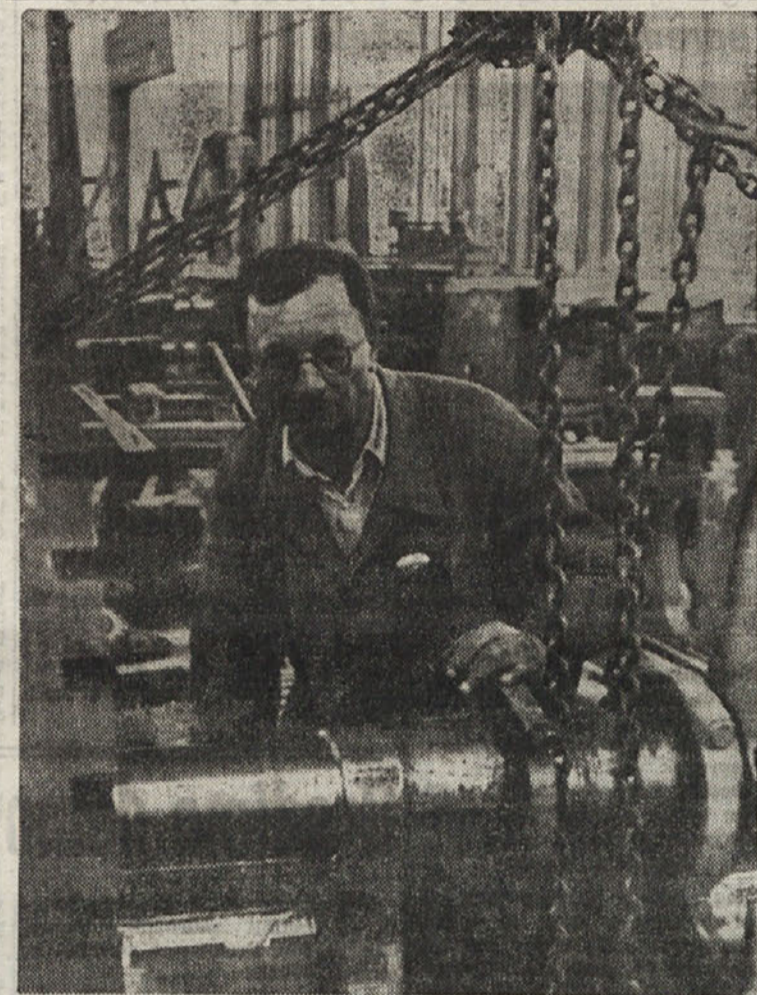
da toliko večjo primerno številu živali, da niso ovirane v prostosti. V take skupne staje jih namestimo lahko že po štirih tednih ali pa vsaj po odstavitvi. Kadar koli dovoljuje vreme, jih spuščajmo na prosto, da se naskačejo in navžijejo svežega zraka.

Ko smo teleta odstavili, je minil najbolj kočljiv čas. Nadaljnja reja ne povzroča več toliko dela in pozornosti. Dobro seno, žitni zдроб ali druga močna krmila naj bodo glavna hrana, ki vsebuje dovolj beljakovin. Pa tudi v tem času ne smemo pozabiti na male obroke soli in klajnega apna. Za napajanje uporabljamo le dobro čisto, svežo vodo, ki pa pozimi ne sme biti ledena. Krmila, ki vsebujejo mnogo vode, niso primerna za teleta (mokri ostanki sladkornih tvornic, sveže repno in pesno perje).

Poživljajoče delujejo na prebavo mali obroki zrezane repe ali pese, ki jih primešamo rezancem ali plevam. Po 6 do 7 mesecih si oglejmo tudi teletove parklje, ali so v redu. Bikee, ki jih ne nameravamo rediti za plemo, skopimo. Da ostane hrbtnica lepo ravna, ne krmimo mladih živali nikdar iz visokih jasl, kamor se morajo naporno stegovati in pri tem krivijo svoja mlada telesa, pač pa uporabljamo nizke jasi ali koše, postavljene na tla. Kadar koli je mogoče naženimo mlade živali iz hleva, ven na pašo, ki vpliva najbolj na njih rast, razvoj in zdravje, pa tudi poceni rejo.

V drugem letu je prehrana mlade živine še bolj enostavna. Biko pričnemo s 15. meseci po pameti uporabljati v plemenske svrhe. Da ohranijo svojo spolno čistost, jih krmimo z dobrim senom ali ovsem, ne pa s prazno slamo ali krmili, ki so preveč vodenasta. Ko so dovolj razviti, jim bo dobro delo, če jih pričnemo po malem vpregati, da ostanejo bolj krotki in da se prehitro ne zredujejo in polenijo. Kot krmila za telice pa je dobro vse, kar se doma pridelava. Močnih krmil jim ni treba več pokladati. Kakor je v prvem letu krmiljenje z močnimi krmili koristno, tako nesmiselno in negospodarsko je, dajati jim tako hrano v drugem letu, saj plemenstvih telic ne smemo mastiti, ožko hočemo, da grejo po plemenu. Krmiljenje mora biti sicer zadostno nikakor pa ne preobilno. Živali, ki smo jih določili za delo, pričnemo z nekako 20. meseci vpregati, brž ko so kosti in sklepi dovolj razviti.

To bi bile glavne smernice za vzrejo mlade goveje živine.

PRI DELU V LITOSTROJU

TOVARNE IN ŠOLE RASTEJO v Cerknem, partizanski prestolnici

Potnika, ki potuje z avtobusom iz Tolmina proti Idriji, preseneti nenadna sprememba, ko zavije pot na Zelino na levo proti Cerknem. Grapa se nenadoma zoži, na desni in levi strani so hribovi gosto obrasčeni z gozdovi. Kmalu se dolina razširi. Na obeh straneh so sadna devesa, travniki, njive, koruza, krompir in ajda. V prijazni kotlini pa se v naglem tempu obnavlja gorski trg Cerčno.

Cerkljanska kotlina je zelo zanimiva in bogata na prirodnih lepota. Ze pred prvo svetovno vojno je bila cilj mnogim izletnikom. Zelenje, ki prerašča do vrha vse hribe in gore, ti pove, da je tukaj doma živinoreja. To so dobro vedeli tudi nacifašisti in švabobranci, ki so odgnali nad 600 glav živine kom.

Vse do osvoboditve so se prebivalci bavili s kmetijstvom, živinorejo in gozdarstvom.

Italija je po prvi svetovni vojni takoj začela neusmiljeno in nenačrtno izkoriščati največje bogastvo gozdove. Ze po prvih letih so številna pobočja jela kazati gola rebra. Leta 1941 je partizansko gibanje preprečilo to neusmiljeno iztrebljanje.

Poleg ostalih kmetijskih pridelkov so pred več kot 50 leti kmetje sejali tudi lan in ga sami predelovali v platno. Z razvojem industrije pa je domače izdelovanje polagoma izginilo.

Cerkljanska kotlina je dala tudi več znamenitih mož. Tu se je pri »Qavletu« rodil sloveč matematik dr. Franc vitez Močnik, pri »Anžigovcu« je bil rojen knez in nadškof goriški dr. Franc Sedej, katerega je fašizem nasilno odstavil; tukaj je doma Peternej Metod, slikar, in mnogo drugih, ki so se izkazali tudi v osvobodilni borbi.

Cerčno je kraj ustanovitve »Vojkove brigade«. Tukaj je bil sedež osvobodjenega ozemlja. Trg sam je bil močno bombardiran, skoraj vse hiše porušene. Požgane pa so bile vasi Šebrelje, Reka, Larec, Jagaršče, Otalež in deloma Krnice. Pri Gorenjcu je bila ustanovljena tehnična baza.

Po osvoboditvi je začelo ljudstvo z navdušenjem obnavljati. Ker je primanjkovalo gradbenega materiala, je bila zgrajena v kratkem času ob vходу v Cerčno velika opekarna, ki je velikega gospodarskega pomena in v ponos ljudstvu. Ze sedaj zaposluje precejšnje število delovne sile. Poleg navede-

ne opekarne so Cerkljani ustanovili tudi radio-elektro-mehanično podjetje »Rempod«, ki skrbi za elektrifikacijo vasi, popravlja motorje, radio-aparate, pisalne stroje in drugo. Mizarska delavnica zaposluje vse mizarje iz okolice in obratuje s stroji.

Stari Andrej iz Cepelca pravi: »Tovarne rastejo tu doli, kjer je bilo večeraj le nekaj večjih trgovin in za nekatere Cerkljane — preveč gostiln.«

Gospodarska zadruga je prevzela vso lesno trgovino in s tem onemogočila raznim špekulantskim lesnim trgovcem njihovo izkoriščanje.

Velika pridobitev je gimnazija, katero je preteklo leto obiskovalo nad 100 dijakov. Ljudska oblast je sedaj poskrbela za gradnjo novega šolskega poslopja, ki bo na mestu nekdanje karabinerske vojašnice.

Obnova trga bo dala pečat mirne in privlačne gorske vasi; preusmeritev nekaterih kmetijskih kultur v druge donosnejše bo kmetu prinesla olajšanje v delu in večji pridelek. Izletniki bodo radi zahajali v te kraje, ki so polni spominov na partizanske borbe.

O.

Kmetovalci v Istri

birajte koščice di-
h breskev, ki jih
zelo ugodnih
nah kupujejo
kmetijske zadruge!

V ISTRI TEKMUJEJO Delavska zbornica ni še

za obnovo, napredek in bratstvo podpisala sporazuma o tovarniških odborih

V istrskem okrožju je pred tedni začelo drugo tekmovanje v letošnjem letu. Tekmovanje je razpisal okrožni odbor SIAU in bo trajalo do 15. oktobra pod geslom »za obnovo, napredek in blagostanje«. Med tekmovanjem bodo dogradili zadržne domove, dvignili med ljudstvom duh zadržništva ter zanimanje za domača gospodarska vpražanja in gospodarsko osamosvojitve, dvigali prosveto med ljudstvom ter ga navajali k štednji in varčnosti.

Po vseh sektorjih so se že ustanovili odbori za dvomesečno tekmovanje. Ti odbori bodo vodili vse delo in poročali o poteku ter uspehih. Vsaka masovna organizacija, od mladinske, pionirske, do ženske in sindikalne, bo napravila podoben načrt in sprejela obveznosti. V ta namen so bile organizirane tudi delovne skupine. Vsaka skupina bi morala imeti svoj grafikon, na katerega naj na podlagi tednih. Ob zaključku tedna se vpiše v grafikon izvršeno delo in imena najboljših tovarišev. Grafikon naj bo na vidnem mestu, na sten-času, tako da bo lahko vsak vaščan ali tujec opazil kako delo napreduje in kdo je najboljši.

To bo za pregled celotnega dela zelo važno, kajti med različnimi vami so se začela razvijati medsebojna tekmovanja, kateri sektorski odbor bo preje organiziral skupine za prostovoljno delo, kdo bo imel najbolj urejen grafikon, kdo bo redno pošiljal poročila, kateri odbor ali skupina si bo zadala najbolj in najkoristnejši načrt dela in katera delovna skupina bo prva izpolnila in prekoračila načrt itd.

Sektorji, ki gradijo zadržne domove že imajo svoje gradbene odbore. Njihova naloga bo, da se bodo ravnali po gornjih navodilih in da bodo stremeli po čimprejšnji dograditvi zadržnega doma z lastnimi silami in s čim večjo udeležbo ljudstva. Za dosego tega se uvaja:

1. Tekmovanje med sektorji, ki gradijo zadržne domove (Dekani, Marezige, Vanganel, Smarje, Buje, Nova vas, Krasica in Materada). Tekmovanje med organizacijami in delovnimi skupinami, katera bo naredila več delovnih ur, katera bo prekoračila načrt dela.
2. Tekmovanje za ridobitev naslova: Prvi zadržni dom, Zadržni dom Istra, Zadržni dom bratstva in edinstva.
3. Določanje in objava rokov v katerih bodo pripravljena gradilišča, rok dograditve, otvoritve itd).
4. Kateri sektor bo zgradil dom v najkrajšem času.
5. Kateri odbor bo nabral največ prostovoljnih prispevkov.
6. Kateri odbor bo zbral največ prispevkov potom obveznic.
7. V katerem sektorju se bo udeležil prostovoljnega dela največji odstotek prebivalstva.

V gospodarstvu in zadržništvu se bo tekmovalo:

1. Kateri sektor bo prvi poravnal zaostale davke.
2. Kateri sektor bo prvi izvršil odkup žita, na podlagi zakona o obvezni oddaji (100%).
3. Kateri sektor bo prekoračil po zakonu obvezno oddajo.
4. Kateri sektor bo najboljšje uredil in izboljšal svoje nabavne in prodajne zadrže (administracija, redna in točnejša oskrba prebivalstva, boljše in hitreje sprejemanje in oddaja blaga).
5. Kateri sektor bo vložil več prihrankov v hranilnem zavodu.
6. Kateri sektor bo organiziral več konferenc in predavanj o zadržništvu.

Odbori za dvomesečno tekmovanje, ki so se osnovali v sektorjih kjer se ne gradijo zadržni domovi, so izdelali načrt dela za obnovo: popravila cest, popravila poškodovanih poslopij, regulacija in čiščenje kanalov, odstranjevanje ruševin, urejevanje in obnova vasi, bigi enske naprave, vodovodi pomoč vdovam in sirotam.

Presvetni delavci in prosvetna društva pa delajo načrt in se pripravljajo na akademijo, ki bo ob

zaključku tekmovanja, ali pri otvoritvi šole ali dograditvi zadržnega doma na vasi. V tem času bodo tudi pripravili teren za analfabetne tečajje, ki se bodo začeli takoj po končanem tekmovanju.

Da se fizkultura res razširi po vaseh in da zajame vse, bodo osnovane in opremljene nove ekipe po vseh večjih vaseh. Ob zaključku tekmovanja pa bodo morale nove ekipe že tekmovati med seboj.

Tudi politične masovne organizacije bodo tekmovale za dvig članstva in izboljšanje administracije.

Kdor bo največ doprinesel in sodeloval, bo dobil tudi zadržno priznanje, zato razpisuje ob tej pri-

liki okrožni odbor razne nagrade: 5 zlatih značk z naslovom: Udarnik dela I stopnje

25 srebrnih značk z naslovom: Udarnik dela II stopnje

100 bronastih značk z naslovom: Udarnik dela III stopnje.

Okrajnim odborom, sektorskim odborom, kakor tudi posameznikom, bodo izročena priznanja 17. oktobra ob priliki velikega festivala ob zaključku tekmovanja.

Po vseh vaseh istrskega okrožja je sedaj zelo živahno.

O poteku tekmovanja bomo redno poročali, ob zaključku pa se bo mo lahko na lastne oči prepričali, kaj vse je istrsko ljudstvo napravilo.

Lepi uspehi obnove v Istri

Delovni polet istrskega ljudstva bo s pomočjo ljudske oblasti spremenil lice dežele

Istrsko ljudstvo obnavlja in gradi z velikim delovnim poletom nove šole, bolnice, mostove in zadržne domove, ker se zaveda, da dela zase in ker mu ljudska oblast nudi vso pomoč. Ceprav le bežno obišče istrske vasice in mesteca, se lahko prepričaš na lastne oči o velikih uspehih obnove po krajih, ki so bili vedno zanemarjeni in med vojno zelo opustošeni. Nove zgradbe rastejo tudi po obalnih mestih, ki so sicer vojno malo občutili.

Oglejmo si na kratko važnejša dela, ki so bila letos izvršena ali so v teku.

V Smedeli zidajo sedaj veliko moderno avtogaržo, mehanično delavnico, menzo, stanovanjsko in upravno poslopje. Tudi semedelski most so obnovili.

V Izoli so v teku dela za adaptacijo in obnovo splošne bolnice, kmalu bodo končana dela za kino na prostem in druga manjša dela. Zgradili so tudi moderno mlekarno z laboratorijem za vse istrsko okrožje.

V Piranu dokončujejo novo bolnico za nalezljive bolezni za celo okrožje. Poslopje za pomorsko akademijo so pa obnovili spomladi.

V Sičjolah so začeli dela za obnovo dveh mostov žez Dragonjo.

V Kopru obnavljajo gledališče Ristori, rušijo zapore, v kratkem bodo na istem mestu začeli zidati veliko šolsko poslopje. Ob obali, kjer krene cesta proti Smedeli, pa se pripravljajo za gradnjo velikega hotela in veletrgovine za Omnjo.

Pri Sv. Nikolaju so letos popolnoma obnovili lepo kopališče, ki je vsem Tržčanom že dobro znano.

Na cesti Smarje-Nova vas nadaljujejo z delom; med Babiči in Borštom obnavljajo in širijo cesto, ki je velike važnosti za več vasi, ki so imele do sedaj slabe veze z mestom.

NOVE SOLE

V Smarjah, Izoli, Gambočih, Momanu, Kaštelu, Buženiji, pri Sv. Ivanu, in Morinih so letos sezidali nove šole, ki bodo že z novim šolskim letom sprejele naše šolarje. Šole so lepe, sončne in pro-

TEMELJNI KAMEN POLAGAJO

storne. Obnovljenih je bilo skupno 20 šol po vsem okrožju.

ZADRŽNI DOMOVI

Letos, sicer nekoliko pozno zaradi raznih težav, so začeli zidati zadržne domove, ki bodo velike važnosti za gospodarski in kulturni napredek vasi.

V šestih vaseh že gradijo, v štirih pa se še pripravljajo, vozijo kamenje in planirajo teren.

OBNOVA VASI

Poleg vseh del pa ne smemo pozabiti na obnovo vasi, ki ravno tako napreduje. Do konca leta bodo obnovili 200 poslopij po vaseh, ki so jih požgali Nemci ali fašisti.

Iz suhih podatkov je razvidno, kako se v Istri gradi in obnavlja, kljub temu, da so ovire in težave zelo velike, ker v Istri primanjkuje lesa, gradbenega materiala in delovne sile.

Na gradiliščih je vse živo, pojejo krampi in lopate, v projekcij-

skem okrožnem uradu in po raznih gradbenih podjetjih pa že delajo načrte za prihodnje leto, tako da bo v doglednem času dobila Istra novo, lepše lice, Istrani pa lepše življenje.

Gradimo domove bodočnosti

Objavljamo dopis istrskega kmetiča o gradnji zadržnih domov. Opazke tov. Preloga so umestne in nasveti dobri.

Po vaseh, kjer grade zadržne domove, se morajo vaščani sami pogovoriti o potrebah in razmerah svoje okolice. Če se ne more vsega napraviti takoj v začetku, se bo dovršilo pozneje. Toda načrt mora predvidevati vse bodoče dopolnitve. Dopis tov. Preloga dokazuje, da

vlada med istrskim ljudstvom zanimanje za zadržne domove.

Vabimo tudi druge tovariše naj se javijo z dopisi, posebno iz vaseh, kjer bodo letos zgradili zadržne domove.

»Mnogo se čita in piše o gradnji zadržnih domov. Posamezni kraji, kjer so zadržni domovi že v gradnji, poročajo tudi o razpredavanju dela. Vse to je hvalevredno, vendar pa se moramo že danes vprašati ali je v načrtu teh domov predvideno vse to, kar bo zadruga rabila v bodočnosti.

Vinska trta bo ostala v Istri glavna kultura. Istrska vina bi bila odlične kvalitete, če bi z njimi ravnali, kakor zahteva moderno kmetarstvo. Lahko bi nadkrtila marsikatero vino na svetovnem trgu, če bi bili prostori za njegovo zoričanje predpisani. Vino današnje kvalitete pa je le lokalnega pomena, deloma pa se uporablja za destilacijo.

Ne samo vino, tudi mleko se bo moralo začeti zbirati po vaseh ter poleti predelovati v surovo maslo in sir. Za to pa bodo potrebni stroji. Kam jih namestiti? Kjer je zadržni dom, tam naj bo tudi zadržna mlekarica.

Zadržni dom je last vseh. Da zboljšamo zdravstveno stanje na vasi, je potrebna zdravstvena ambulanta. Ali imamo kje na vasi za to primerne prostore?

Tudi živinorejske plemenske postaje so nam potrebne, saj nam manjkajo plemenjakov ne samo za govedo, ampak tudi za ostalo živino.

Na vse to moramo misliti že danes, da se bo zadruga lepo razvijala.

I. Prelog

Z ZDRUŽENIMI MOČMI grade zadržne domove

Zadržni dom bo skupna last in bo služil gospodarskemu in kulturnemu razvoju vseh vaščanov. Da bi bili zadržni domovi čimprej zgrajeni s pomočjo in sode-

lovanjem vseh, je dala SIAU, kot najširša množična organizacija, pobudo za nabiranje prispevkov v blagu in denarju. Prebivalstvo se je temu takoj odzvalo. Po vseh vaseh, kjer grade zadržne domove, so bili organizirani posebni odbori, ki nabirajo prispevke. Naši kmetje in delavci prispevajo s hrano, materialom in prostovoljnimi delom in denarnimi sredstvi. Nekateri izročijo takoj denar v gotovini, drugi pa podpišejo posebne obveznice za plačilo v doglednem roku. Akcija, ki se je komaj začela, že kaže dobre uspehe. V Smarjah so nabrali že 1 milijon lir, v Vanganelu 2 milijona, v Čežarjih pol milijona lir. V Marezigah in Dekanih kakor tudi v Hrvaški Istri so z nabiranjem komaj začeli.

Tako bodo zrasli zadržni domovi v Istri s pomočjo ljudske oblasti in sodelovanjem ljudstva samega. Zato bodo Istranom še bolj pri srcu.

KMALU BO ZRASTEL ZADRŽNI DOM